

Verslag van de Vlaamse ronde tafel over onderwijs aan leerlingen met een migratieachtergrond van 4 oktober 2013

1 Situering

De Vlor schreef dit verslag in opdracht van het 'European policy network on the education of children and young people with a migrant background'(Sirius). Sirius is een Europees platform waar beleidsmakers, onderzoekers en praktijkmensen ideeën, inzichten en praktijken uitwisselen over nationaal en Europees beleid op het vlak van migratie en educatie. De Europese Commissie subsidieert dit platform.

2 De commissie diversiteit en gelijke onderwijskansen keurde dit rapport goed

3 Inleiding

Op 4 oktober 2013 organiseerde de Vlaamse Onderwijsraad ¹, samen met Het Centrum voor Migratie en Interculturele Studies van de Universiteit Antwerpen ² en Payoke ³, voor Sirius de Vlaamse ronde tafel over onderwijs aan leerlingen met een migratieachtergrond.

De ronde tafel bracht dezelfde partners samen als het Sirius netwerk op Europees niveau. De Vlaamse Onderwijsraad nodigde 90 beleidsmakers, praktijkmensen en onderzoekers uit. Daarvan namen er 64 effectief deel aan de ronde tafel. Onder hen een aantal deelnemers met een migratieachtergrond die vandaag een rol spelen in het onderwijsbeleid of het onderwijs in Vlaanderen.

De Vlaamse Onderwijsraad gebruikte de ronde tafel als aanknopingspunt voor de publicatie van zijn boek "Een andere kijk op diversiteit" met de neerslag van een seminarierreeks die hij de voorbije twee schooljaren organiseerde. Tijdens opeenvolgende seminars presenteerden in de loop 2011, 2012 en 2013 verschillende, vooral buitenlandse, sprekers vanuit zeer diverse

¹ De Vlaamse Onderwijsraad (Vlor) is de strategische adviesraad voor het beleidsdomein onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap. In de Vlor overleggen alle betrokkenen bij het onderwijs in de Vlaamse Gemeenschap. De Vlor brengt advies uit over alle belangrijke beslissingen van de Vlaamse overheid over onderwijs.

² Het Centrum voor Migratie en Interculturele Studies (CeMIS) van de Universiteit Antwerpen brengt de aanwezige expertise op dit domein vanuit verschillende disciplines samen om de complexiteit van migratie en het intercultureel samenleven te doorgronden.

³ Payoke een niet-gouvernementele organisatie die strijdt tegen het verhandelen en uitbuiten van mensen. Na eerstelijnsopvang, begeleiding en bescherming van slachtoffers, legt ze in samenwerking met justitie -en politiediensten nationale en internationale netwerken bloot, met als uiteindelijk doel daders te vervolgen.

achtergronden en invalshoeken minder evidentie en soms controversiële visies op diversiteit en onderwijs. Alle deelnemers aan de ronde tafel ontvingen een exemplaar van dat boek.

De Morgen, één van de belangrijke dagbladen in Vlaanderen, publiceerde de volgende dag naar aanleiding van de ronde tafel en de publicatie van het boek een interview met één van de moderatoren van de deeltafels en een directeur van een secundaire school die in het kader van een project van het stadsbestuur van Antwerpen met succes werkt aan de preventie van vroegtijdig schoolverlaten.

In haar inleiding stelde mevrouw Mia Douterlungne, administrateur generaal van de Vlaamse Onderwijsraad, het Sirius-netwerk voor aan de deelnemers van de ronde tafel en schetste ze het doel en het verder verloop van de dag.

De organisatoren stelden zicht tot doel om tijdens de ronde tafel voorstellen te verzamelen die werken en waarvan op basis van praktijkvoorbeelden en wetenschappelijk onderzoek blijkt dat ze bijdragen tot meer succesvolle schoolcarrières voor leerlingen met een migratieachtergrond.

In de voormiddag werkten de deelnemers aan vijf deeltafels rond 5 thema's die belangrijk zijn om vroegtijdig schoolverlaten te voorkomen en/of die bijdragen tot de kwalificatiekansen van jongeren. Deze thema's werden geput uit zijn boek over "Een andere kijk op diversiteit"⁴ en zijn advies van 2012 over "Voortijdig schoolverlaten aanpakken door een actief kwalificerend beleid"⁵:

- 1 identiteitsontwikkeling,
- 2 ondersteunende netwerken,
- 3 leraren die het verschil maken,
- 4 studiekeuzeprocessen en
- 5 de aantrekkingskracht en dynamiek van alternatieve leerwegen.

Aan elke deeltafel deed een onderzoeker een voorzet met voorstellen gemotiveerd vanuit wetenschappelijk onderzoek en deden één of meer mensen uit de praktijk voorstellen die ze motiveerden op basis van hun praktijk. Na elke reeks voorstellen kregen de deelnemers de kans op die voorstellen te reflecteren of zelf voorstellen te doen en te motiveren vanuit de eigen praktijk of het eigen wetenschappelijk onderzoek. Ook voorstellen voor andere beleidsdomeinen dan onderwijs waren welkom. De verantwoordelijkheid voor de kwalificatiekansen van jongeren beperkt zich immers niet tot het onderwijs alleen.

In de namiddag werkten de deelnemers aan drie niveaudeeltafels:

- 1 het klas- en schoolniveau,
- 2 het regionale en lokale niveau en
- 3 het niveau van de Vlaamse Gemeenschap.

⁴ verwijzing maken naar boek een andere kijk op diversiteit

⁵ verwijzing maken naar advies

De niveaudeeltafels bespraken de voorstellen van de voormiddag die relevant waren voor hun beleidsniveau en clusterden ze tot een meer samenhangend geheel.

In het tweede deel van de namiddag bracht Noël Clycq van het Centrum voor Migratie en Interculturele Studies van de Universiteit Antwerpen een synthese van de voorstellen.

Tot slot reageerde de Vlaamse minister van Onderwijs, Jeugd, Gelijke Kansen en Brussel op deze voorstellen.

4 Programma

10u – 10u25	Welkom en inleiding
10u30 – 12u30	Thematische deeltafels
12u30 – 13u30	Lunch
13u30 – 14u30	Deeltafels per beleidsniveau
14u30 – 14u50	Afsluiter
14u50 – 15u15	Reflecties van de minister
15u30 – 16u	Receptie

5 Thematische deeltafels

5.1 Identiteitsontwikkeling

De deeltafel ging aan de slag op basis van voorstellen van:

- Ward Nouwen en Noël Clycq - Centrum voor Migratie en Interculturele Studies (CeMIS) van de Universiteit Antwerpen.
- Nele Hugaert trajectbegeleider bij v.z.w. Jong, Gent
- Karin Nelissen en Nicky Raeyen, Buurtwerk 't Lampeke v.z.w. – kinderwerking Fabota, Leuven
- Karin Goosen, Expertisenetwerk Lerarendopleidingen Antwerpen (Elant)

Na discussie en aanpassing weerhield zij volgende voorstellen:

Voorstel: zorg voor curricula die rekening houden met de verschillende sociale identiteiten in een klas. Curricula die rekening houden met de verschillende sociale identiteiten in een klas verhogen de gevoelens van betrokkenheid van alle leerlingen en hebben een positieve invloed op onderwijsprestaties, en op de samenleving.

Motivering: onderzoek wijst er op dat het Vlaamse onderwijs nog gebaseerd is op de ideeën en uitgangspunten van de 'autochtone middenklasse'. Jongeren uit de arbeidersklasse en/of met

een migratieachtergrond vinden minder aansluiting bij een onderwijssysteem dat impliciet, en soms expliciet, hun 'anders zijn' problematiseert.

Onderzoek wijst op het belang van een onderwijssysteem dat aangepast is aan de nieuwe demografische en sociale realiteit in de samenleving en in de school. Een curriculum en de realisatie van dat curriculum met meer (positieve) aandacht voor anders taligheid, culturele achtergronden en praktijken, zonder problematisering van diversiteit, spreekt deze jongeren meer aan en zal hun betrokkenheid bij onderwijs verhogen. Het zorgt voor meer congruentie tussen de school- en de thuisomgeving, wat de betrokkenheid van ouders kan verhogen.

Bijkomend voorstel: einddoelen systematisch screenen op de mate waarin ze rekening houden met diversiteit.

Voorstel: zorg voor meer leerkrachten met een migratieachtergrond. Zij hebben een positieve invloed op het welbevinden en het geloof in eigen kansen van leerlingen met een migratieachtergrond. Het beleid en de scholen moeten streven naar een lerarencorps dat een afspiegeling is van de leerlingenpopulatie. Drempels voor kandidaat leerkrachten met een migratieachtergrond moeten zoveel mogelijk geslecht worden.

Motivering: onderzoek in de lijn van 'stereotype threat effects' wijst uit dat alleen de aanwezigheid van leerkrachten met een migratieachtergrond positieve effecten heeft voor de onderwijsprestaties van leerlingen met een migratieachtergrond. Jongeren zien dat 'mensen zoals zij' in een context zoals het Vlaamse onderwijs - waar ze meestal bestempeld worden als risico- of GOK-jongeren - wel succesvol kunnen zijn.

Deze leerkrachten - die natuurlijk in de eerste plaats leerkracht zijn - kunnen andere leerkrachten coachen bij hun omgang met leerlingen met een migratieachtergrond.

Het gevaar bestaat dat zij de taak van 'interculturele bemiddelaar' krijgen opgeplakt omdat hun aanwezigheid in de scholen nog steeds beperkt is waardoor ze het enige aanspreekpunt worden voor leerlingen, leerkrachten en ouders.

Voorstel: sta open voor de culturele en talige achtergrond van leerlingen en bespreek processen van identiteitsconstructie expliciet. Welbevinden van de leerlingen is een constant aandachtspunt voor scholen.

Motivering: onderzoek wijst uit dat taal een centraal element is in identiteitsconstructies. Dit is zo voor 'Vlaamse' ouders, maar nog meer voor 'ouders met een migratieachtergrond' aangezien zij zelf verantwoordelijk de 'eigen taal' moeten doorgeven en daarvoor niet kunnen terugvallen op het onderwijs en veel minder op de massamedia. Met die taal worden allerlei verhalen, beelden en achtergrondinformatie doorgegeven over de generaties heen. De vraag is hoe met deze processen in een schoolcontext rekening kan worden gehouden.

Leerkrachten hebben vaak weinig houvast en het gevoel niet over de juiste instrumenten te beschikken om hiermee om te gaan. Dit heeft invloed op hoe jongeren zich in de scholen voelen. Anderstaligheid is een opstap, geen hindernis. Anderstalige ouders kunnen erg competent zijn in hun 'eigen taal' maar worden toch vaak gezien als 'achterstandsouders'.

Voorstel: zorg voor meer flexibele leerwegen gebaseerd op talent en belangstelling door domeinscholen in te voeren en de schotten tussen de verschillende onderwijsvormen in het

secundair onderwijs open te breken. Herwaardeer het beroepsonderwijs en het technisch onderwijs.

Motivering: onderzoek ondersteunt de voorstellen voor de hervorming van het secundair onderwijs. Een belangrijk aspect daarbij, dat niet vaak aan bod komt, is de impact die de bestaande schotten tussen onderwijsvormen en de uiterst negatieve perceptie van het beroepsonderwijs (en het technisch onderwijs), hebben op jongeren. Jongeren in het beroepsonderwijs hebben het gevoel dat het beroepsonderwijs de opvangbak is - sommigen spreken zelfs van vuilbak - voor jongeren met te weinig competenties om het in de 'betere' onderwijsvormen waar te maken.

Deze stigmatisering straalt niet alleen af op de jongeren - die zich bewust zijn van deze stigma's - maar ook op de leerkrachten die in het beroepsonderwijs (en het technisch onderwijs) lesgeven. Deze stigma's tasten ook hun gevoelens van welbevinden en eigenwaarde aan.

Voorstel: hervorm de lerarenopleiding en school leerkrachten voortdurend bij.

Motivering: onderzoek wijst uit dat leerkrachten soms worstelen met de diversiteit in hun klassen. Ze hebben het gevoel dat ze die diversiteit moeilijk onder controle krijgen. De lerarenopleiding kan hier sterker op inspelen en kan meer werken aan competenties om op een open manier om te gaan met de steeds diversere samenleving.

Op een open manier omgaan met diversiteit impliceert dat leerkrachten overtuigd zijn van de mogelijkheden van alle kinderen en de lat hoog genoeg durven leggen.

De lerarenopleiding kan niet alles oplossen. Leren op de werkvloer is essentieel. Leerkrachten moeten nog meer gestimuleerd worden - mogelijk met extra financiële incentives - om constant bij te leren. Er moet hiervoor ruimte komen in het takenpakket van leerkrachten en in de beleidsplannen van scholen. De cultuur van de scholen moet in die zin evolueren. Scholen moeten lerende organisaties worden.

Veel leerkrachten weten dat lesgeven meer is dan de mechanische overdracht van kennis. Lesgeven, is in essentie, uitwisselen van emotionele, cognitieve en gedragsmatige elementen tussen mensen, volwassenen en jongeren. Leerkrachten beschikken niet altijd over de mogelijkheden, de tijd en de instrumenten om dit te realiseren.

Voorstel: geef leerkrachten in opleiding en schoolteams de kans, de tijd en de nodige begeleiding om inzicht te verwerven in de leefwereld van hun leerlingen.

Motivering: leer de thuiscultuur van de jongeren kennen. Wat zijn hun waarden en normen? Welke plaats neemt de school in voor de leerling? Voor de ouders? Leer elkaar kennen. Het is belangrijk dicht bij de thuiscultuur van jongeren te staan om zo de jongere beter te begrijpen. Uit het onderzoek van Kylie Pinceel van de Universiteit Antwerpen ⁶ blijkt dat de etnische achtergrond van leerlingen een belangrijkere rol speelt in de prestaties van leerlingen dan hun economische achtergrond. Het onderzoek bracht verschillende redenen aan het licht waarom leerlingen met een migratieachtergrond zich niet thuis voelen in onze scholen.

⁶ Pinceel, K.,(2013).*Waarom "Wij" naar de B-klas en "Zij" naar de A-klas*

Voorstel: zorg voor respectvolle en interculturele communicatie, met voortdurende aandacht voor het risico op stigmatisering
Motivering: jongeren met een migratieachtergrond leven tussen twee culturen. Voor velen is dit een verrijking, maar bij sommigen dreigt dit te ontsporen in een problematische persoonlijkheidsontwikkeling. Zij worden snel geprikkeld bij racistische opmerkingen. Dit leidt vaak tot conflicten met leeftijdsgenoten of volwassenen. Er worden nog te vaak discriminerende opmerkingen gemaakt. Respect voor elkaar blijft hier belangrijk.

Voorstel: gebruik onderwijstrajectbegeleiders/brugfiguren in het secundair onderwijs
Motivering: een moeizame schoolloopbaan kan op termijn een nefaste invloed hebben op de identiteitsontwikkeling van jongeren. Zij krijgen het gevoel niets te kunnen veranderen aan hun situatie en verliezen het nodige zelfvertrouwen om eigenhandig hun schoolloopbaan weer op het goede spoor te zetten. Een trajectbegeleider of brugfiguur kan jongeren dan de extra begeleiding en steun en de nodige stimuli geven om te volharden.

Voorstel: maak tijd, luister, zie en voel.
Motivering: wie met kinderen werkt – in het onderwijs of in het jeugdwerk – moet kinderen graag zien. Leerkrachten en jeugdwerkers moeten niet alleen hun werk graag doen om het echt goed te kunnen doen. Kinderen graag zien is een noodzakelijke voorwaarde om met kinderen in relatie te kunnen treden en vertrouwen op te bouwen. Kinderen graag zien betekent ze ernstig nemen, tijd maken om naar hen te luisteren en op hun ritme te werken. Dan pas – als die basishouding goed zit – hebben methodieken zin.

Voorstel: geloof in kinderen
Motivering: identiteit is een meervoudig gegeven. Kinderen zijn niet zus of zo, maar hebben wel bepaalde eigenschappen. Kinderen vallen dus niet samen met hun gedrag. Kinderen ondersteunen om zich te ontwikkelen, is benoemen wat positief is, wat goed loopt, waarin ze sterk zijn, zonder te negeren wat minder goed loopt, maar met de klemtoon op het positieve, zodat ze vertrouwen kunnen opbouwen en groeien.

Voorstel: creëer in de lerarenopleiding ruimte om te werken aan attitudes zoals omgaan met diversiteit in intakemodules, leergroepen, supervisie. Begin pas daarna aan de ontwikkeling van vaardigheden en kennis.
Motivering: leraren die afstuderen moeten beschikken over een basishouding diversiteit. Als leraren enkel vanuit hun eigen bril kunnen kijken naar ouders, collega's en vooral naar leerlingen dan heeft dat catastrofale gevolgen voor die leerlingen. Leraren moeten geloven in de onderwijsbaarheid van hun leerlingen en moeten de meerwaarde zien van diversiteit, bijvoorbeeld het pluspunt van meerdere talen in een klas. In veel lerarenopleidingen ligt bij evaluatie vooral de nadruk op kennis en vaardigheden. Evaluatie van attitudes is nog steeds moeilijk te documenteren en hard te maken.

Voorstel: geef aspirant-leraren eerst een rol als communicator in de maatschappij, dan in de school en pas daarna als lesgever. Gebruik daarvoor keuzestages, vakoverschrijdende opdrachtenstages, Wegwijzer, begeleiding van anderstalige nieuwkomers, stages gelijke onderwijskansen, begeleiding van keuzeprocessen, deelnemen aan oudercontacten en stages bij schoolopbouwwerk...

Motivering: deze activiteiten bereiden de aspirant leerkrachten voor om in dialoog te treden met verschillende partners en zo meer te leren over de omgeving van de school en de context van de leerlingen. De aspirant-leraar heeft tijd nodig om te leren communiceren en te leren samenwerken daarom zou dit al in de opleiding moeten zitten vanaf het begin. De aspirant-leraar moet de ruimte krijgen om de schoolcultuur in brede zin te leren kennen. Het inzicht in verschillende schoolculturen draagt bij tot een bewustere loopbaanplanning.

Om de identiteitsontwikkeling optimaal te ondersteunen, moeten leerkrachten communiceren met ouders, collega's, externen en natuurlijk met de leerling zelf. Veel problemen met leerlingen met een migratieachtergrond zijn het gevolg van vooroordelen of gebrekkige interculturele communicatie.

Voorstel: bouw het curriculum van de lerarenopleiding op vanuit de leerling, niet vanuit de leraar. Werk van bij het begin van de lerarenopleiding aan evaluatie en differentiatie. Gebruik daarvoor technieken zoals teamteaching, onderwijsassistenten, stages in loftklassen en geven van workshops.

Motivering: leraren leren het meest uit experimenteren. Differentiëren is een hele complexe vaardigheid die eigenlijk de kern van goed lesgeven is. Door te differentiëren en taalontwikkelen les te geven, geeft de leraar leerlingen de kans om hun talenten verder te ontwikkelen en daardoor te werken aan hun identiteitsontwikkeling. Een gepersonaliseerde leeromgeving kan een geschikte interventie zijn om vroegtijdig schoolverlaten te voorkomen.

Voorstel: stimuleer mobiliteit van leraren binnen scholen en tussen scholen

Motivering: mobiliteit bevordert leren en evolueren en draagt bij tot de verspreiding van expertise.

Voorstel: zet in op de relatie met ouders en creëer mogelijkheden waarbij ouders een positieve bijdrage kunnen leveren.

Motivering: ouders vinden het belangrijk dat hun kinderen het goed doen op school. Bovendien is de loyaliteit van kinderen ten aanzien van hun ouders zeer groot, ook als ze het thuis niet altijd gemakkelijk hebben.

5.2 Ondersteunende netwerken

De deeltafel ging aan de slag op basis van voorstellen van:

- Sarah Braeye, Interculturalism, Migration and Minorities Research Centre (IMMRC), KULeuven

- Hans Vanmarsenille, Directeur BS De Buurt, Brussel
- Lode Draelants, Internationaal Comité, Hasselt
- Mark Laquière, IQRA-project van de Federatie Marokkaanse Verenigingen, Antwerpen

Deze deeltafel besprak niet elk voorstel afzonderlijk, maar groepeerde ze volgens thema. Niet alle voorstellen over dit thema werden gedragen door de deelnemers van deze deeltafel.

5.2.1 Supplementair onderwijs

Voorstel: verminder de polarisering tussen het allochtone middenveld en het Vlaams onderwijssysteem en evolueer naar een leren 'in' diversiteit in plaats van een leren 'over' diversiteit
Motivering: de uitbouw van een structurele samenwerking tussen het allochtone middenveld en het Vlaams onderwijssysteem biedt kansen om te begrijpen wat de oorzaak is van de blijvende ongelijkheid in onderwijskansen van leerlingen met een migratieachtergrond, ondanks een variatie aan maatregelen om hun achterstand weg te werken en hun schoolsucces te verbeteren en de implementatie van multi- of interculturele programma's in het onderwijs.

Voorstel: erken etnische, supplementaire onderwijsinstellingen, zoals Chinese en Poolse scholen, als essentiële bronnen van sociaal en cultureel kapitaal voor leerlingen met een migratieachtergrond
<p>Motivering</p> <p>Sociaal kapitaal omvat drie belangrijke dimensies die de onderwijsloopbaan van jongeren met een migratieachtergrond positief kunnen beïnvloeden.</p> <p>1 Emotioneel sociaal kapitaal Kennis en ontwikkeling van de eigen (moeder)taal biedt kinderen met een migratieachtergrond een essentieel referentiekader dat hen toelaat om de verschillende culturele elementen waarmee ze op school, thuis en in hun vriendengroepen geconfronteerd worden, te plaatsen in een voor hen betekenisvol geheel. Ze is bovendien essentieel bij de vorming van positieve individuele en groepsgebonden identiteiten, zelfwaardering, zelfvertrouwen en ambities voor de toekomst. Allemaal elementen die de onderwijsloopbaan van jongeren op een positieve manier beïnvloeden.</p> <p>Emotioneel kapitaal creëert verbondenheid met leden van de eigen minderheidsgroep en het kerngezin, onder meer door de inter- en intragenerationele kloof te verkleinen. Jongeren en hun ouders kunnen deze netwerken op verschillende manieren aanwenden in functie van een succesvolle schoolloopbaan. Zie supplementaire onderwijsinstellingen niet als plaatsen die een 'geëssentialiseerde' identiteitsontwikkeling bewerkstelligen. Ook al richten zij zich gedeeltelijk op de continuïteit van de eigen etno-culturele identiteit, zij staan het algemene integratieproces van de betrokken minderheidsgroep niet in de weg.</p> <p>2 Informatief sociaal kapitaal Informatief sociaal kapitaal ondersteunt kapitaalwerving op het gebied van kennis, competenties, advies en informatie. Naschoolse vorming ondersteunt de overdracht van bepaalde leermethodes, zoals geheugentraining en analyse van tekstfragmenten, en van specifieke gedragspatronen, zoals beleefdheid, respect voor leerkrachten en discipline, die gunstig kunnen zijn voor de onderwijsloopbaan van leerlingen. Deze instellingen kunnen het personeel van het Vlaams onderwijs informeren over het onderwijssysteem in het land van herkomst. Dit helpt leerkrachten om de educatieve achtergrond en de percepties over onderwijs van allochtone ouders en leerlingen beter in te schatten en hen beter te begeleiden.</p>

Supplementaire onderwijsinstellingen treden ook op als informatiebron voor ouders met een migratie-achtergrond over de werking en filosofie van het Vlaams onderwijssysteem.

3 Instrumenteel sociaal kapitaal: tolken, bemiddelen, doorverwijzen

Voorstel: bouw een structurele samenwerking uit tussen etnisch supplementaire scholen en Vlaamse scholen. Schakel etnisch supplementaire onderwijsinstellingen of andere allochtone middenveldorganisaties systematischer in bij de opvolging van de schoolloopbaan van leerlingen met een migratieachtergrond. Leerkrachten van etnische supplementaire onderwijsinstellingen zijn potentiële brugfiguren tussen etnische gemeenschappen en het Vlaamse onderwijs.

Motivering: etnische supplementaire scholen bereiken een grote groep kinderen en ouders uit de eigen gemeenschap en blijken in staat om op basis van vertrouwen constructief samen te werken. De Poolse en Chinese scholen fungeren als een 'veilige' plek, waar de eigen etnische identiteit niet wordt geïdentificeerd en waar leerkrachten voor sommige leerlingen en ouders als een belangrijke hulpbron en vertrouwenspersoon fungeren. Doordat ouders op deze etnische scholen worden aangesproken in de eigen moedertaal en door de - weliswaar beperkte - aanwezigheid van leerkrachten op deze scholen met een goede kennis van het Vlaamse onderwijssysteem en goede relaties met sleutelfiguren, kunnen ouders gerustgesteld worden en meer vertrouwen ontwikkelen. Uit het onderzoek ⁷ is duidelijk gebleken dat sommige leerkrachten op de Poolse en Chinese scholen een sterk motiverende rol opnemen bij de schoolloopbaan van hun leerlingen. Vooral voor jongeren die als gevolg van hun beperkte kennis van het Nederlands of om andere redenen niet helemaal op hun plek zitten in het Vlaams onderwijs kan een aanvullende onderwijsinstelling belangrijk zijn om hen te stimuleren en te motiveren. Supplementaire onderwijsinstellingen kunnen fungeren als een belangrijke bron van informatie over de werkelijke vaardigheden en competenties van leerlingen, vooral van jongeren van de eerste generatie. Dit bevordert een betere doorverwijzing naar studierichtingen in het Vlaams onderwijs. Nu worden leerlingen veelal slechts fragmentarisch opgevolgd, waardoor scholen vaak moeilijk grip krijgen op de bredere sociaal-culturele context van de leerling en de mogelijke oorzaken van en oplossingen voor moeilijkheden tijdens hun schoolloopbaan

Voorstel: vormingen opzetten voor het schoolpersoneel van de supplementaire onderwijsinstellingen over de werking en de doelstellingen van het Vlaams onderwijssysteem

Motivering: veel leerkrachten van supplementaire scholen geven aan meer vorming te willen over het Vlaams onderwijssysteem om hun beperkte kennis uit te breiden en hun leerlingen beter te kunnen informeren en begeleiden in hun schoolloopbaan in het regulier onderwijs. Ouders en leerlingen stellen hen vaak vragen over studie- en schoolkeuze. Zij kennen niet altijd het juiste antwoord op die vragen.

Voorstel: erken in de opbouw van een structurele samenwerking met etnisch supplementaire scholen de ouders als volwaardige partners in het leerproces van hun kinderen

Motivering: veel Poolse en Chinese ouders getuigen dat zij hun kinderen soms weinig hulp kunnen bieden bij schooltaken, maar dat zij deze ondersteunende rol wel kunnen opnemen

⁷ Verwijzing naar Oprit 14

voor het supplementaire onderwijs. De barrières op het vlak van taal of leerstof zijn er voor ouders minder groot. Samen bezig zijn met dezelfde taak versterkt de band tussen ouders en leerlingen. Zo krijgen ouders inzicht in de leermethodes van hun kinderen, hun talenten en zwaktes, leerattitudes en karaktereigenschappen. De kinderen krijgen een andere perceptie van hun ouders. Kinderen gaan hun ouders erkennen als actuele bronnen van kennis. Dit heeft positieve gevolgen voor de relaties tussen ouders en kinderen en draagt bij tot de zelfwaardering van de ouders. Scholen kunnen hiervan gebruik maken om een structurele samenwerking op te bouwen met het allochtone middenveld.

Voorstel: meer middelen voor etnisch supplementaire onderwijsinstellingen

Motivering: om de cruciale brugfunctie van zelforganisaties, en meer in het bijzonder van etnisch supplementaire onderwijsinstellingen, verder uit te bouwen, hebben zij meer middelen nodig. Vandaag zijn veel supplementaire scholen voor hun werking in belangrijke mate afhankelijk van inschrijvingsgelden en donaties en werkt het schoolpersoneel er op vrijwillige basis. Als scholen structureel met die supplementaire scholen willen samenwerken, dan moeten daartegenover middelen staan. Scholen kunnen hen bijvoorbeeld op woensdagnamiddag en in het weekend lokalen ter beschikking stellen in hun gebouwen. Dit kan de samenwerking alleen maar bevorderen.

Bedenkingen: de deelnemers aan de deeltafel formuleerden bij de voorstellen over supplementair onderwijs volgende bedenkingen:

- Een goede definitie van etnisch-supplementair onderwijs is bijzonder belangrijk. We moeten een duidelijk onderscheid maken tussen etnisch-supplementair onderwijs en onderwijs dat op godsdienst (bv. Koranscholen) is gericht.
- We verwachten heel veel van kinderen/jongeren: presteren in de reguliere school, presteren in de supplementaire school, participeren aan het culturele leven, ...
- De overheid heeft geen greep op de leerinhouden en kan geen voorwaarden opleggen aan de inhoud van dat supplementair onderwijs. Dit kan alleen als zij dit onderwijs ook financieel steunt. Bij bepaalde groepen, zoals in de Chinese en Poolse scholen, is er zeker openheid om samen te werken rond leerinhouden.
- Hoe krijg je als school met een groot divers leerlingpubliek een netwerk met de verschillende etnisch-supplementaire scholen georganiseerd? Dit kan bijvoorbeeld door samen te werken met het minderhedenforum.
- Hoe sterker de moedertaal is - taalrijkheid is belangrijk - hoe breder de eigen identiteit is ontwikkeld, hoe breder de persoonlijke ontwikkeling hoe meer kans op succes in het regulier onderwijs.

5.2.2 Ondersteunende netwerken vanuit het standpunt van de school

Voorstel: bouw een goed en gedragen netwerk uit tussen ouders en school.

Motivering: ouders zijn een cruciale pijler om het pedagogisch project te realiseren. Het is dus belangrijk om een goed en gedragen netwerk uit te bouwen tussen school en ouders. De school heeft daarvoor een duidelijke visie nodig op ouderbetrokkenheid, aan effectieve communicatie- en inspraakkanalen en aan expliciet geformuleerde verwachtingen van de ouders ten opzichte van de school en van de school ten opzichte van de ouders in een

engagementsverklaring. Duidelijke communicatie over wat de school van de ouders verwacht en wat hun taken zijn, is cruciaal.

Voorstel: gebruik een engagementsverklaring voor afspraken over het schoolondersteunend gedrag dat de school van ouders kan verwachten en over wat de ouders van de school kunnen verwachten.

Motivering: de achtergrondkenmerken van leerlingen kunnen erg verschillen van school tot school. Scholen met veel kinderen die goed ondersteund worden door hun ouders boeken betere resultaten. Om deze verschillen weg te werken is het belangrijk dat alle scholen van een scholengemeenschap hetzelfde kunnen verwachten van de ouders van hun leerlingen. Dit zou in een document moeten vastgelegd worden.

Voorstel: maak van de school de draaischijf in het netwerk van externe sociale partners

Motivering: een tweede belangrijk netwerk, naast de ouders, zijn de externe sociale partners met een belangrijke coördinerende rol voor de school en de ouders. Uit overlegmomenten met deze sociale partners ervaren scholen dat zij scholen als werkpartner zien en de neiging hebben om de scholen op te leggen wat zij moet doen. Zij houden daarbij vaak geen rekening met de draagkracht van de scholen. Op een bepaald moment bereikt die haar grenzen. Scholen en ouders moeten de hoofdspelers blijven om vroegtijdig schoolverlaten te voorkomen. Het ondersteuningsaanbod van die sociale partners aan de ouders moet tot stand komen in nauw overleg met de school en de ouders. De overheid subsidieert tal van versnipperde initiatieven en organisaties die onvoldoende samenwerken met de scholen en die allemaal een eigen visie hebben op wat goed is voor de schoolresultaten van leerlingen. Scholen moeten op pedagogisch vlak de leiding nemen en de verschillende externe sociale partners op dat vlak stroomlijnen.

Voorstel: organiseer overlegmomenten tussen school en “sleutelfiguren”

Motivering: het is belangrijk personen en/of organisaties die heel regelmatig contact hebben met ouders en die hun vertrouwen hebben, te koppelen aan de school, bijvoorbeeld als medewerker aan moedergroep, aan buitenschoolse activiteiten, aan schoolfeesten en aan sportactiviteiten. De school kan hun functie als “tussenpersoon” optimaliseren door deze sleutelfiguren regelmatig te betrekken bij overlegmomenten.

Voorstel: gebruik extra communicatiekanalen voor schoolondersteunend oudergedrag.

Motivering: veel kansarme ouders en kansarme ouders met een migratieachtergrond bieden hun kinderen onvoldoende de ondersteuning die de school van hen verwacht. Dit gaat zowel over basisverwachtingen, zoals verzorging van hun kind, als over specifieke verwachtingen, zoals ondersteuning bij huiswerk. Het is wenselijk om ook langs andere kanalen ouders te informeren en te motiveren. Zo krijgen zij uit verschillende bronnen een eenduidige boodschap over wat de school juist van hen verwacht om hun kinderen te ondersteunen in hun schoolloopbaan.

De schriftelijke communicatie van de Vlaamse Gemeenschapscommissie heeft niet het gewenste effect omdat schriftelijke communicatie niet het meest geschikte kanaal is voor de

doelgroep anderstalige ouders met een migratieachtergrond. Het is belangrijk om de vorm en de informatie die anderen verstrekken goed te overleggen met de school. Zo krijgen ouders ook steeds dezelfde boodschap over onderwerpen zoals huiswerk, onderwijsloopbaanbegeleiding en gezonde voeding. Organisaties zoals Femma ⁸, buurthuizen en zelforganisaties kunnen hier een rol spelen.

Voorstel: vul de competenties van de ouders aan.

Motivering: in sommige scholen beheerst de overgrote meerderheid van de ouders zelf de competenties niet die de school verwacht van hun kind. Zij kennen bijvoorbeeld geen Nederlands, kunnen niet fietsen, kunnen niet zwemmen, kunnen niet met de computer werken en kunnen niet planmatig werken. De school kan deze competenties wel aanleren aan kinderen en jongeren maar zij moeten ze verder kunnen inoefenen. De externe sociale partners kunnen hier een rol spelen door kinderen en jongeren op een laagdrempelige manier mogelijkheden te bieden om kennis, vaardigheden en houdingen zoals lezen, spreken, luisteren, zwemmen, fietsen, tafels van vermenigvuldiging, sociale vaardigheden, werkhouding, gezonde voeding, hygiëne, verkeersveiligheid, wereldkennis, motivatie voor de school, planmatig werken, milieu-opvoeding en zelfredzaamheid in te oefenen.

Voorstel: gebruik ontmoetingsplaatsen in de buurt van de school.

Motivering: informele contacten en informatie-uitwisseling tussen ouders onderling over de school, zijn een effectief middel om de schoolloopbanen van hun kinderen te ondersteunen. Er is nood aan voldoende ontmoetingsplaatsen waar ouders kunnen samenkomen. De school kan deze taak niet opnemen. Externe partners die activiteiten organiseren voor kinderen en jongeren, moeten ook een onthaalruimte en uitwisselingsmomenten voorzien voor ouders waar zij kunnen praten en te netwerken.

Bedenkingen: de deelnemers aan de deeltafel formuleerden bij de voorstellen over ondersteunende netwerken vanuit het standpunt van de school volgende bedenkingen:

Ouderbetrokkenheid draagt bij tot de verbetering van leereffecten. Een school met zeer weinig ouderbetrokkenheid, kan de draaischijf worden voor initiatieven die die ouderbetrokkenheid verbeteren.

- ─ Hoe komt het dat ouderbetrokkenheid niet lukt? Hoe bouw je een beleid van ouderbetrokkenheid uit? Over welke hefboomen beschikt de school? Momenteel is er wel een engagementsverklaring met 4 pijlers; zorg, aanwezigheid op school, engagement om leren van Nederlands te ondersteunen en oudercontacten. Als ouders die engagementen niet respecteren, staat de school machteloos.

⁸ Femma is een organisatie van en voor vrouwen. Zij organiseert ontspannings-, vormings- en culturele activiteiten voor en met vrouwen van diverse culturele origine. De bijeenkomsten zijn laagdrempelig en sluiten aan bij de noden en behoeften van de deelnemers.

- Er is een spanningsveld tussen de vraag van scholen om de draaischijf te blijven bij activiteiten om ouderbetrokkenheid te verbeteren en het adagio dat onderwijskansen voor leerlingen met een migratieachtergrond een gedeelde verantwoordelijkheid zijn.
- Ouderbetrokkenheid kan alleen verbeteren als de school opgenomen is in een breder netwerk met veel overleg,
- Een repressief systeem zal niet werken.
- Scholen moeten leren denken vanuit het perspectief van de ouders.
- De school moet een brede school worden en een ontmoetingsplaats voor ouders. Zo kunnen de ouders de school beter leren kennen.
- Succeservaring is belangrijk. Succeservaring buiten school kan leiden tot succes in de school.
- Secundair scholen hebben deze netwerken ook nodig.

5.2.3 Ondersteunende netwerken vanuit het standpunt van een interculturele federatie van zelforganisaties

Voorstel: werk met (gekwalficeerde) vrijwilligers
<p>Motivering</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Oud-leerkrachten en andere mensen in de ruime omgeving of in het netwerk van de school kunnen kinderen en ouders begeleiden bij huiswerk en opvoedingsondersteuning bieden aan ouders. ➤ De kwaliteit van hun ondersteuning zal verbeteren met een goede omkadering en begeleiding en met duidelijke verwachtingen.

Voorstel: versterk de ouders, Werk mét ouders, niet in de plaats van ouders.
<p>Motivering</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Leer ouders hoe ze hun kind kunnen ondersteunen met huiswerk, ook al zijn ze de schooltaal niet machtig. Betrek de ouders van kinderen die naar huiswerkklasjes gaan. Vrijwilligers kunnen dit eventueel begeleiden. ➤ Een lerende thuisomgeving creëren, kan ook in de moedertaal. Een sterke thuistaal staat de verwerving van het Nederlands niet in de weg, integendeel.

Voorstel: wapen leerkrachten om te kunnen werken in diversiteit, aan ouderbetrokkenheid, aan participatie,...
<p>Motivering</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Zorg voor degelijke vorming voor onderwijzend personeel over de leefwereld van kinderen en jongeren met een migratieachtergrond. Leerkrachten moeten inzicht verwerven in culturele verschillen en processen van sociaal –economische achterstelling. Inzicht zorgt voor begrip, en biedt hen vooral handvatten in het pedagogisch proces en bij contacten met ouders.

- Vroeger gingen onderwijzers voor de start van het jaar op huisbezoek bij hun leerlingen. Dit vroeg veel tijd, maar bewees zijn waarde. Geef leerkrachten tijd en de ruimte om huisbezoeken af te leggen bij hun leerlingen.

Voorstel: geef thuiscultuur en thuistaal een plaats op school.

Motivering: kinderen met een migratieachtergrond leven vaak in twee gescheiden en zeer verschillende werelden: de thuiscultuur en de schoolcultuur. Dit zorgt voor verwarring en heeft gevolgen op vlak van motivatie, identiteitsvorming, etc. Die twee werelden moeten dichterbij elkaar gebracht worden. Aandacht voor en erkenning van de thuiscultuur en thuistaal in het pedagogisch proces door de school, kan een brug scheppen. Ook het omgekeerde is echter waar.

Voorstel: Betrek middenveldorganisaties en verenigingen uit de omgeving.

Motivering: iedere gemeenschap heeft zijn formele en informele leidersfiguren. Deze mensen kunnen vaak ouders motiveren en op hun verantwoordelijkheden wijzen. Neem daarvoor contact met de sociaal –culturele verenigingen in de buurt.

Voorstel: voorzie structurele middelen om vrijwilligerswerking op een degelijke wijze lokaal in te bedden in de scholen.

Motivering

- Goed omkaderd vrijwilligerswerk kan een multiplicator effect creëren, met een minimum aan investeringen.
- Voorzie centrale kennis- en vormingssystemen die scholen kunnen begeleiden bij een efficiënte vrijwilligerswerking.

Voorstel: voorzie structurele middelen opdat het middenveld van verenigingen van etnisch culturele minderheden zijn brugfunctie volwaardig zou kunnen opnemen.

Bedenkingen: de deelnemers aan de deeltafel formuleerden bij de voorstellen over ondersteunende netwerken vanuit het standpunt van een interculturele federatie van zelforganisaties:

Enkele uitgangspunten:

- Ouders zijn, per definitie, bezorgd over de toekomst van hun kinderen.
- Scholen zijn soms ten einde raad.

Bedenkingen:

- Huisbezoeken zijn alleen onder bepaalde voorwaarden succesvol en de doorwerking achteraf vraagt discretie en respect.

- Vroegtijdig schoolverlaten heeft vele oorzaken en vraagt om een integrale, gecoördineerde aanpak, over de schotten tussen onderwijs, welzijn en socio-cultureel netwerk heen.
- Die aanpak moet ouders zelf competentier maken. Anderen kunnen hun taken niet overnemen. Het is echter niet altijd duidelijk wat scholen verwachten van ouders. Moeten ouders hun kinderen ondersteunen of moeten zij ook remediëren? Verwacht de school van ouders inhoudelijke ondersteuning? Of verwacht de school eerder van ouder dat ze bijvoorbeeld structuur bieden, ondersteunen, de schoolagenda controleren en zwemgerei, klaarmaken.

5.2.4 Ondersteunende netwerken vanuit een federatie van zelforganisaties

Voorstellen:

- onderneem acties om de leefwereld van de jongeren en hun ouders beter te leren kennen, om de beginsituatie van de leerlingen/ouders in kaart te brengen;
- respecteer de etnisch-culturele en de socio-economische achtergrond en de kenmerken van uw leerlingen en hun ouders. Breng dit tot uiting in de dagdagelijkse school en onderwijspraktijk:
- erken de waarde van de moedertalen van anderstalige kinderen door ze positief te benaderen. Laat ze toe hun taal te gebruiken op de speelplaats. Gebruik hun taal didactisch tijdens de lessen. Schakel tolken en fluisterverslatingen in tijdens oudersessies;
- werk ervaringsgericht en integraal;
- stimuleer formele en informele leerlingen- en ouderparticipatie. Behandel leerlingen en ouders als volwaardige gesprekspartners.
- maken in het begin van het schooljaar op basis van het beleidsplan 'Gelijke onderwijskansen' concrete afspraken met leerlingen en ouders. Werk in de engagementsverklaring met echte wederzijdse engagementen in plaats van met eenzijdig opgelegde verplichtingen

Motivering: de federatie motiveert deze voorstellen op basis van haar ervaringen met sessies na schooltijd. Tijdens die sessies werken de kinderen aan hun huiswerk en nadien proberen zij achterstand in te halen en wordt er gewerkt aan vertrouwen en zelfrespect. Leerlingen werken in groepjes van 2 of 3 onder begeleiding van een vrijwilliger. Die begeleiders vertrekken vanuit de sterktes van de kinderen. De federatie vindt het erg belangrijk dat de kinderen graag naar de sessies komen. De ouders bepalen mee de thema's van de sessies.

Vóór leerlingen instappen ondertekenen de federatie en de ouders een contract met hun wederzijdse verwachtingen. De ouders ondertekenen het contract nadat zij kennis hebben genomen van het aanbod en zij zelf de kans kregen om hun verwachtingen te formuleren. De ouders moeten de zin van het contract inzien. Dat vraagt een vertrouwensband in een heel brede gemeenschap. De vraag naar een contract kwam vanuit de gemeenschap zelf.

De partners bij dit project zijn: het gezin, de school, het vrijetijdsmilieu en de buurt.

Bedenkingen: de deelnemers aan de deeltafel formuleerden bij de voorstellen over ondersteunende netwerken vanuit het standpunt van een federatie van zelforganisaties volgende bedenkingen:

- Respect voor ouders moet het uitgangspunt zijn van elke interventie. De thuiscultuur is een essentieel element om van te vertrekken.

- Opbouwen van een vertrouwensband is een belangrijke voorwaarde en basis om met ouders te werken. Er is een spanning met een repressieve aanpak.
- Er is nood aan een gedragen visie over verschillende scholen heen.

5.3 Leraren die het verschil maken

De deeltafel ging aan de slag op basis van voorstellen van:

- Reinhilde Pulinx, Steunpunt Diversiteit en Leren, RUGent
- Luc Claessens, Forum uitvalpreventie, Stad Antwerpen
- Luc Denie, leraar carrosserie, Technicum Noord Antwerpen

Na discussie en aanpassing weerhield zij volgende voorstellen:

Voorstel: creëer krachtige leeromgevingen voor leren in diversiteit.

Motivering: leerkrachten en leerkrachtenteams beschikken over verschillende mogelijkheden om krachtige leeromgevingen te creëren. Leerlingen vinden de vakinhouden en de didactische werkvormen vaak saai. Dit gebrek aan betrokkenheid bij de leerstof en het klasgebeuren kan bijdragen tot processen van afhaken en voortijdig schoolverlaten. Krachtige leeromgevingen verhogen de betrokkenheid van leerlingen en maken meer actieve participatie van de leerlingen aan het leerproces mogelijk. Leerlingen kunnen voorbeelden, thema's en materiaal uit hun leefwereld inbrengen. Door de aansluiting van de school en de klas bij de leefwereld van de leerlingen te verhogen wordt wat ze leren relevanter. De verbanden, de toepassingen en het 'nut' van de leerstof worden duidelijker en dus bevattelijker. Er komt ruimte voor verwerking en voor het gebruik van andere competenties en talenten. De leerkrachten die vakoverschrijdend werken krijgen een breder beeld van de leerlingen omdat zij hen zien handelen en interageren in een andere context dan hun vak.

Voor leerlingen met een migratieachtergrond is het noodzakelijk hun meertalige competenties te benutten in het leerproces, ongeacht de status van hun thuistalen. Verwerven van het Nederlands wordt momenteel teveel voorgesteld als een voorwaarde voor een succesvolle participatie in het onderwijs. Een tweede taal verwerven, is een langdurig en grillig proces dat niet lineair verloopt. Een goede taalvaardigheid Nederlands is dus eerder het resultaat van participatie en niet een voorwaarde tot participatie aan onderwijs.

In de context van krachtige leeromgevingen met aandacht voor de ruime waaier aan competenties waarover leerlingen beschikken, is een breed assessment van leerlingen belangrijk. De praktijk van vandaag van testen en toetsen als momentopnames en van geïsoleerde evaluaties van de verschillende vakken afzonderlijk op scharniermomenten in de schoolloopbaan, draagt bij tot vaak foutieve of minder goede oriënteringen en studiekeuzes.

Een enthousiaste leraar is nog belangrijker dan een veilige én krachtige leeromgeving. Enthousiasme voor zijn vak overbrengen is dé voornaamste taak van een leraar. Een meer interactieve didactiek is een belangrijk instrument om als leraar 'het verschil' te maken. Dit moet in de lerarenopleiding aan bod komen. Nieuwe leerkrachten hebben vaak moeite om de geleerde didactiek in de praktijk te brengen. Zij kunnen de didactiek niet altijd aanpassen aan een diverse klasgroep. Om hen hierin te ondersteunen is er aanvangsbegeleiding nodig.

Voorstel: stel leerkrachten in staat om een cruciale rol te spelen in het continu proces van oriëntering en studiekeuze

Motivering: oriënteren van leerlingen is meer dan advies geven aan ouders en leerlingen op het einde van het schooljaar of op scharniermomenten bij de overgang van kleuter- naar lager onderwijs, van lager onderwijs naar secundair onderwijs en van secundair naar hoger onderwijs. Oriëntering en studiekeuzebegeleiding zijn niet alleen taken van de leerlingbegeleiders of CLB-medewerkers. Leerkrachten spelen in dit proces een zeer belangrijke rol. Het Vlaamse onderwijssysteem is een complex systeem, waarin bepaalde keuzes, soms zeer vroeg in de schoolloopbaan, vaak onomkeerbare gevolgen hebben voor de toekomstmogelijkheden van een leerling. Ouders en leerlingen moeten voldoende geïnformeerd worden over het onderwijssysteem, de gevolgen van bepaalde studiekeuzes of oriënteringen, de inhouden van de verschillende studierichtingen en de mogelijkheden van deze studierichtingen op vlak van doorstroming naar het hoger onderwijs en naar de arbeidsmarkt. Leerkrachten spelen in dit proces een centrale rol omwille van hun specifieke relatie en directe en continue interactie met hun leerlingen. Een open en duidelijke communicatie en interactie tussen leerkrachten, ouders en leerlingen is noodzakelijk om leerlingen te begeleiden bij een studiekeuze die optimaal afgestemd is op hun hun competenties, verwachtingen, interesses en talenten

Om die cruciale rol te kunnen spelen, is het belangrijk dat zij:

- het brede studieaanbod kennen in leerplichtonderwijs en na het leerplichtonderwijs. Dit is op dit moment nog onvoldoende.
- meer inzicht krijgen in de sterktes, talenten en aspiraties van leerlingen op basis van breed assessment.
- weten wat hun rol is in schoolloopbaanbegeleiding. Nu is dit vaak onduidelijk.
- weten dat studiekeuze een continue proces is dat niet alleen in het zesde jaar aan bod moet komen en er ook vanaf het eerste jaar voortdurend aandacht voor hebben
- leerlingen helpen om bewuste keuzes te maken en hen daarbij goed begeleiden, door hun leerlingen:
 - te motiveren en ze als volwassenen te behandelen;
 - positief te benaderen, succesbeleving te koppelen aan uitdagingen en voldoende hoge verwachtingen te hebben van al hun leerlingen;
 - individueel te benaderen en te motiveren en individueel te differentiëren.

Om dit te kunnen doen moeten leerkrachten ook breed kunnen evalueren, doorheen het hele schooljaar en daarbij niet alleen de nadruk leggen op het cognitieve

Voorstel: zorg voor leerkrachten met een open en reflexieve basishouding voor leren in diversiteit.

Motivering: in elke school en in elke klas zijn er verschillen tussen leerlingen: verschillen op het vlak van etnische, talige, culturele en religieuze achtergrond, sociaal-economische situatie, leerstijlen, leermoeilijkheden, interesses en talenten. Alle leerkrachten moeten met deze verschillen kunnen omgaan. Zij moeten zich bewust zijn van hun eigen referentiekader, vaak het referentiekader van de Vlaamse middenklasse, en hierover kunnen reflecteren. Zij moeten zich bewust zijn van hun eigen percepties en vooropstellingen, hierover kunnen reflecteren en zich kunnen inleven in de referentiekaders van hun leerlingen en hun ouders. Deze open basishouding omvat een oprechte belangstelling voor alle leerlingen, hun familie, achtergrond en hun interesses en talenten, zowel binnen- en als buiten de school. Wederzijds respect is in dit verband veel belangrijker dan leren 'over' diversiteit.

De lerarenopleiding moet leerkrachten opleiden die in alle contexten kunnen functioneren. Aspirant leraren moeten niet meer leren over diversiteit, maar in diversiteit en zichzelf

voortdurend in vraag kunnen stellen. Een diversiteitscompetentie leerkracht beschikt over de competenties:

- leren van elkaar
- multi perspectiviteit
- samenwerken in dialoog
- normaliteit
- onbevooroordeeldheid en non-discriminatie
- flexibiliteit

De evaluatie van aspirant leerkrachten moet die diversiteitscompetenties omvatten. Alle nieuwe leerkrachten moeten potentieel in staat zijn die competenties verder te ontwikkelen. Aanvangsbegeleiding kan hiertoe bijdragen.

Voorstel: Werk aan een positief leefklimaat als basis voor verandering

Motivering: een positief leefklimaat is een basisvoorwaarde voor verandering. Directies en leerkrachten zijn sleutelfiguren in het schoolbeleid. Hun aanpak en begeleiding zijn bepalend voor het leer- en leefklimaat op school. In scholen met een open, participatief klimaat, duidelijke en gedragen afspraken en een transparant en planmatig beleid rond thema's die leerlingen bezighouden zoals pesten, spijbelen, examens en huiswerk, ontstaat een klimaat van wederzijds respect, vertrouwen en verdraagzaamheid. Scholen die op die manier werken zien meer leerlingen uitstromen met een diploma of getuigschrift.

Racisme komt vandaag nog steeds voor in scholen. Leerkrachten moeten hiermee leren omgaan. In de klas maakt de leraar het verschil, maar wat gebeurt er buiten de school? Ook dit heeft invloed op keuzes die leerlingen maken.

Voorstel: maak gebruik van sector- niveauoverschrijdende ondersteuning op maat.

Motivering: scholen en centra voor leerlingenbegeleiding bouwen steeds meer netwerken uit met partners uit de jeugdzorg en het jeugdvormingswerk om jongeren die dreigen uit te vallen mee te begeleiden en/of op te vangen. In het netwerk van deze partners zit een grote knowhow die leerkrachten kan helpen om hun leerlingen beter te begeleiden. Partners uit het netwerk kunnen samen een geïntegreerd vormingsaanbod doen om leerkrachten (teams) vaardiger te maken in omgaan met hun leerlingen en hun context.

Voorstel: werk samen aan professionalisering

Motivering: omgaan met diversiteit, een aangepaste begeleidershouding, interactief en coöperatief werken, vertrekken vanuit de sterktes en de context van elke leerling, permanente opvolging in een leerlingvolgsysteem, omgaan met grensoverschrijdend gedrag,

Begeleiding van jonge leerkrachten en zelfreflectie van leerkrachten, samen met collega's kunnen veel steun bieden om deze competenties verder te ontwikkelen.

Zowel de beginnende als de meer ervaren leerkrachten kunnen hiervoor meer ondersteuning en goede praktijkvoorbeelden gebruiken. Door (projectmatige) samenwerking tussen scholen in binnen- en buitenland, met professionele partners uit andere sectoren, geregisseerd door en met ondersteuning van de (lokale) overheid, kan heel wat ervaring gedeeld worden en wordt een draagvlak gecreëerd voor vernieuwende inhoud en aanpakken om ongekwalificeerde uitstroom terug te dringen.

Hieronder volgen nog enkele voorstellen, waarvoor onvoldoende tijd was om ze te bespreken:

Voorstel: ondersteun de leerkrachten: zij staan op de eerste lijn!

Motivering: leerkrachten zijn sleutelfiguren om problemen bij leerlingen te detecteren en spijbelen en andere vormen van grensoverschrijdend gedrag aan te pakken. Zij kunnen doorverwijzen naar collega's, de leerlingenbegeleiding of het centrum voor leerlingenbegeleiding. Leerkrachten hebben niet alleen nood aan professionalisering om deze rol goed te kunnen vervullen, maar ook aan een schoolorganisatie die leerkrachten toelaat om hun rol van begeleider effectief op te nemen. Het (te snel) overnemen van het opvolgings- en sanctioneringsbeleid door de 2de lijn dreigt de positie van de leerkrachten sterk te ondermijnen. Er kan onvoldoende ingezet worden op herstel, zodat conflicten blijven sluimeren en regelmatig terug opflakkeren. De leerling haakt dikwijls zelf af of een definitieve uitsluiting wordt onvermijdelijk.

Voorstel: zorg voor jongeren die vroegtijdig dreigen uit te stromen voor een intensieve leerloopbaanbegeleiding met de leraar als spilfiguur.

Motivering: jongeren die ongekwalificeerd het leerplichtonderwijs dreigen te verlaten worden best kort opgevolgd. Samen met de school, de jongere, de VDAB, het OCMW, en de leerloopbaan-begeleiding op school, wordt met deze jongeren een Persoonlijk Ontwikkelings Plan uitgewerkt. School, jongere en begeleiding gaan een overeenkomst aan waarin zij de inspanningen om drempels weg te werken en de wederzijdse verwachtingen vastleggen met als doel ongekwalificeerde uitstroom te voorkomen. Jongeren die toch uitvallen worden opgevolgd en actief toegeleid naar een haalbaar vervolgtraject.

5.4 Studiekeuzeprocessen

De deeltafel ging aan de slag op basis van voorstellen van

- Simon Boone, vakgroep sociologie, UGent
- Johan David, koepel van de vrije centra voor leerlingenbegeleiding
- Pat Kussé, algemeen onderwijsbeleid, Stad Antwerpen

Deze deeltafel besprak niet altijd elk voorstel afzonderlijk. Zij formuleerde wel telkens aan het einde van de inbreng van elke spreker commentaar op de voorstellen van die spreker.

5.4.1 Voorstellen op basis van wetenschappelijk onderzoek

Voorstellen:

- Probeer met alle mogelijke middelen om alle ouders te bereiken en te informeren over de studiekeuze waarvoor hun kind staat. Doe, waar nodig, extra inspanningen om ouders met een migratieachtergrond te informeren. Wanneer taal een barrière vormt, maak dan gebruik van brugfiguren of tolken.
- Verlaag de drempels die ouders ervaren bij hun contacten met onderwijsprofessionals zodat zij gemakkelijker aankloppen bij leerkrachten, CLB-medewerkers en eventueel directies. Een brede school kan hiervoor een goed kader bieden.
- Zorg er voor zorgen dat alle informatie die wordt aangereikt in de klas zo laagdrempelig mogelijk is, zodat alle ouders ze kunnen begrijpen.

Motivering: op basis van wetenschappelijk onderzoek ⁹ blijkt dat het oriënteringsproces bij de overgang van basis- naar secundair onderwijs op een andere manier verloopt voor ouders van leerlingen met een migratieachtergrond. Ouders met een migratieachtergrond blijken vaker uitsluitend advies in te winnen bij familie, vrienden en ouders van andere kinderen op school. Zij geven vaker aan geen informatie te hebben gekregen over de overgang van basis- naar secundair onderwijs. Zij die wel aangeven informatie te hebben gekregen, geven vaker te kennen dat zij deze informatie hebben gekregen van familie, vrienden en ouders van andere kinderen op school. Ouders met een migratieachtergrond blijken minder vaak een concreet studieadvies te krijgen van leerkrachten en wonen minder vaak informatiesessies bij die de basisschool organiseert over de overgang naar het secundair onderwijs bij. Ouders met een migratieachtergrond bleken in juni vaker nog niet beslist te hebben welke studierichting hun kind bij de start van het volgende schooljaar zou volgen. Deze vaststellingen lijken erop te wijzen dat de initiatieven die scholen en onderwijsprofessionals zoals leerkrachten, medewerkers van de centra voor leerlingenbegeleiding en directies, ondernemen ter voorbereiding van de overgang naar het secundair onderwijs een deel van de ouders met een migratieachtergrond niet bereiken.

Bedenkingen van de deelnemers bij deze voorstellen:

- Dit zijn goede voorstellen. Het centrum voor leerlingenbegeleiding zoekt niet actief genoeg naar middelen om alle ouders te bereiken. Er zijn wel goede voorbeelden waar het wel goed verloopt met ondersteuning van het schoolopbouwwerk. De overheid kan deze voorstellen promoten.
- De medewerkers van de centra voor leerlingenbegeleiding voelen zich niet altijd voldoende competent om bepaalde methodieken te gebruiken of kennen ze niet. De medewerkers zouden zelf de vraag naar ondersteuning moeten durven stellen. Het is belangrijk hun manier van werken voortdurend te evalueren.
- Niet alleen de ouders hebben nood aan informatie. Ook heel wat leraren hebben nog onvoldoende kennis van de context. Zij gaan bijvoorbeeld mee in de perceptie dat er in de 1ste graad al studierichtingen zijn terwijl de eerste graad gemeenschappelijk is en er alleen keuzeopties zijn.
- Directies en schoolteams moeten een visie ontwikkelen over de ondersteuning van studiekeuzeprocessen.
- Bij alle voorstellen moeten we in het achterhoofd houden dat de impact van sociaal economische status groter is dan de impact van etnische herkomst.
- Beeldvorming aanpakken die leeft in scholen en bij ouders door op schoolniveau een zeer nauwe band met ouders te creëren en vertrouwen af te dwingen voor het centrum voor leerlingenbegeleiding, de leraren en de school en laagdrempelig contacten te stimuleren. Het 'goede nieuws' over leerlingen een plaats geven. Dit leidt tot heel andere mentaliteit en een betere opvolging van de adviezen van de school en de leraren
- Middenveldorganisaties en brugprojecten inschakelen en partnerschappen aangaan. Partnerschappen ontslagen een school niet van haar verantwoordelijkheid. Goede voorbeelden zijn hiervan te vinden in het 'supplementair onderwijs'.

⁹ Boone, S. & Van Houte, M. (2010). *Sociale ongelijkheid bij de overgang van het basis- naar het secundair onderwijs*. RUGent, OBPWO-project 0703 in opdracht van de Vlaamse minister bevoegd voor Onderwijs en Vorming.

- De piste van samenwerking met de Huizen van het Kind van Kind & Gezin verder verkennen. Kind & Gezin blijkt goed bekend te zijn bij de allochtone gemeenschap. Een geïntegreerd beleid kind – jeugd – onderwijs – sociale zaken en lokale overheid zijn een succesfactor.

5.4.2 Voorstellen vanuit de praktijk in de centra voor leerlingenbegeleiding

Voorstel: meer gebruik maken van promo en ambassadeursteams van jongeren met een migratieachtergrond die infosessies geven over het hoger onderwijs aan jongeren met een migratieachtergrond.

Motivering: identificatie met rolmodellen is voor jongeren één van de essentiële bouwstenen om te kunnen kiezen met zelfvertrouwen.

Bedenkingen van de deelnemers:

- Gebruik maken van rolmodellen moet deel uitmaken van een meer omvattende aanpak,
- Om succesvol te zijn moeten partners elkaar begrijpen. De informatie van het promoteam moet afgestemd zijn op de informatie van andere partners zoals de leraren en het centrum voor leerlingenbegeleiding.
- Kunnen deze bijkomende inspanningen zonder extra omkadering om samenwerking uit te bouwen?

Voorstel: zorg voor een eerste graad die én transparant is én een grondige verkenning van studie-en beroepsmogelijkheden inhoudt.

Motivering: de verkenning van het Vlaamse studieaanbod en van de wereld van de arbeid vereist een brede eerste graad met een expliciet oriënterende functie.

Bedenkingen van de deelnemers:

Dit voorstel sluit aan bij de vorige reeks voorstellen. Transparantie is absoluut noodzakelijk, net zoals de afstemming van informatie op verschillende doelgroepen. De informatie moet toegankelijk en laagdrempelig zijn, maar ze moet correct blijven.

Voorstel: organiseer regionaal overleg tussen de verschillende onderwijsvormen om zinvolle keuzes van leerlingen en hun ouders mogelijk te maken.

Motivering: cijfers over vroegtijdig schoolverlaten in Vlaanderen wijzen op grote regionale en zelfs lokale verschillen. Oplossingen moeten dus ook rekening houden met de lokale context en tot stand komen in overleg tussen de lokale/regionale partners.

Bedenkingen van de deelnemers:

- Dit werkt zeer goed in Antwerpen. In Antwerpen is er hierover overleg en samenwerking tussen de netten, binnen en tussen de scholengemeenschappen en met andere organisaties zoals de betrokkenen bij het onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers.

- Het overleg moet gericht zijn op kwetsbare groepen.
- Oriëntering binnen het net in plaats van op basis van belangstelling en talenten blijft hier een knelpunt.

Voorstel: maak sterke informatiecentra zonder opsplitsing tussen informatiecentra voor volwassen onderwijszoekers en informatiecentra voor leerplichtige leerlingen. Er is in Vlaanderen geen loopbaan-expertise op overschot. Informatiekracht is enkel te vinden in samenwerking tussen de partners van onderwijs, socio-culturele sector en arbeidsbemiddeling.

Motivering: informatie in de diepte brengen tot bij de onderwijszoekenden, leerlingen, ouders, studenten en volwassenen, vereist expertise.

Bedenking van de deelnemers:

Het uitgangspunt van dit voorstel is belangrijk: er is in Vlaanderen onvoldoende expertise voor studieloopbaanbegeleiding. Daarom moeten we investeren in professionalisering en in samenwerking over studieloopbaanbegeleiding en hier het idee van levenslang leren doortrekken.

Voorstel: versterk de “faire diagnostiek” door de oprichting van een Centrum voor diagnostiek

Motivering: daar waar diagnostiek als verheldering van het zelfconcept nuttig kan zijn, dient hij te passen in een handelingsgericht diagnostisch traject dat gebruik maakt van instrumenten die passen in het concept van “faire diagnostiek”.

Bedenkingen van de deelnemers:

- Dit voorstel sluit aan bij andere voorstellen over professionalisering.
- Het past in het traject van handelingsgerichte diagnostiek.
- De methodieken en instrumenten moeten op punt gesteld worden.
- Zou ook kunnen leiden tot meer transparantie in kluwen van ‘aanbieders’ van diagnostiek en de trend van overdiagnostisering.
- De gebruikers moeten ook competentie opbouwen in omgaan met data en cijfers.

Voorstel: versterk de keuzevaardigheden van leerlingen en ouders door een inspanningsverplichting op te leggen met aangepaste eindtermen (competenties).

Motivering: wie of wat bepaalt de uiteindelijke keuze en op basis waarvan? Is de “ecologie” van het keuzeproces duidelijk voor de leerling zelf, zijn ouders, leerkrachten en keuzebegeleiders.

Bedenkingen van de deelnemers

- De deelnemers stellen zich vragen bij de vraag om een inspanningsverplichting op te leggen aan ouders. We kunnen wel werken aan versterking van de ouders.
- De noodzakelijke vaardigheden die aansluiten bij het wetenschappelijk concept van leerloopbaanbegeleiding zijn onvoldoende aanwezig in het curriculum.

Voorstel: versterk de mogelijkheden voor continue loopbaanbegeleiding tijdens het basis- en het secundair onderwijs en maak bijsturingen mogelijk door middel van meer overgangsmogelijkheden.
--

Motivering: tussentijdse evaluatie van de keuze tijdens de realisatie ervan is noodzakelijk. Betrokkenen moeten evalueren of hun keuze inderdaad beantwoordt aan de verwachtingen.
--

Bedenkingen van de deelnemers:

- Dit is een opdracht voor de centra voor leerlingenbegeleiding en voor de leraren (zie verder)
- In de projecten over 'talentontwikkeling' in het basisonderwijs leren de leerlingen zichzelf bekijken en dat benutten bij de keuzebegeleiding.
- De effectiviteit van methodieken voor leerloopbaanbegeleiding is afhankelijk van een loopbaangesprek. Zonder loopbaangesprek werken deze methodieken niet. Een portfolio of een keuzedossier op zich volstaan niet. Om hiermee te werken, hebben niet alleen de medewerkers van de centra voor leerlingenbegeleiding, maar ook de leraren ondersteuning en expertiseontwikkeling nodig.

Algemene opmerkingen van de deelnemers bij de voorstellen vanuit de praktijk in de centra voor leerlingenbegeleiding:

- Uit onderzoek blijkt dat ouders met een migratieachtergrond pas in laatste instantie advies vragen aan experts zoals de school, de leraar of de medewerkers van het centrum voor leerlingenbegeleiding.
- Leerlingen met een migratieachtergrond kiezen dikwijls zelf.
- De voorstellen vertrekken nog vooral vanuit de structuur van het secundair onderwijs van vandaag die zeer vroeg in de onderwijsloopbaan selecteert. (tracking), met negatieve keuze voor 'technische' richtingen op basis van faalervaringen in het basisonderwijs en ongegronde adviezen, bijvoorbeeld voor de B-stroom op basis van resultaten in het basisonderwijs. De hervormingsvoorstellen voor het secundair onderwijs bevatten elementen, zoals remediëring en vermindering van het aantal opties om dit te veranderen. Het debat over die hervormingsvoorstellen voedt echter de vrees dat deze voorstellen uiteindelijk niet zullen leiden tot meer transparantie of uitstel van selectie. Het belang dat het getuigschrift basisonderwijs zal krijgen voor de toegang tot het secundair onderwijs zal niet bijdragen tot uitstel van selectie voor de meest kwetsbare leerlingen.

5.4.3 Voorstellen vanuit algemeen onderwijsbeleid van een grote stad

Voorstel: kiezen leer je door te kiezen

Motivering: kiezen leer je stap voor stap. Jonge kleuters kiezen een activiteit, lagere school kinderen denken na over waarom ze een bepaalde keuze maken, in het secundair onderwijs zoeken leerlingen hun weg in de uitgebreide studie- en beroepskeuzemogelijkheden. De school moet een keuzerijke omgeving zijn. Op scharniermomenten de beste keuzes te maken leer je door voortdurend keuzes te maken.

Voorstel: neen, het zijn geen vogels voor de kat

Motivering: vertrouwen is fundamenteel in de relatie met leerlingen. Vertrouwen is de voedingsbodem voor zelfvertrouwen. Zelfvertrouwen is nodig om positieve keuzes te kunnen maken. Geslaagde studiekeuzeprocessen ontwikkelen zich in een schoolomgeving met ruimte voor het individu en aandacht voor wat goed gaat.

Voorstel: ken je pappenheimers!

Motivering: het merendeel van het lerarenkorps behoort tot de middenklasse en heeft geen migratieachtergrond. Zij kleuren het onderwijs sterk in vanuit deze invalshoek. Meer begrip en aandacht voor de leefwereld buiten de school is belangrijk. De school wordt zo een omgeving waarin kinderen en jongeren zich gerespecteerd voelen. En ook dat draagt bij tot zelfvertrouwen en een positief zelfbeeld.

Voorstel: vergeet de ouders niet

Motivering: ouders spelen een belangrijke rol in de studiekeuze die een leerling maakt. Ze hebben verwachtingen, dromen, ... en schatten de mogelijkheden van hun kind in. Hun invloed op de school- en studiekeuze van hun kind is vaak groot. Daarom volstaat een infomoment voor ouders over de studiekeuze niet. Studiekeuze, interesse, talent, ... zijn gespreksonderwerpen die tijdens oudercontacten aan bod moeten komen. Betrek daarom de leerling bij het oudercontact: laat haar/hem over zijn sterke en/of leerpunten vertellen, laat de leerling zijn/haar portfolio toelichten, ...

Bedenkingen van de deelnemers:

- De relatie tussen leraren en ouders ligt moeilijk. De communicatievaardigheden van leraren omvatten niet altijd de competenties om relaties en gesprekken aan te gaan met volwassenen. Communicatie met ouders vergt specifieke competenties. De leraar moet hun waardebeleving tot zijn recht laten komen en een plaats geven in een zeer korte tijdspanne. Ook hier verwijzen de deelnemers naar de rol van de lerarenopleiding.

- De factor wederzijds vertrouwen speelt een belangrijke rol. Onderzoek¹⁰ toont aan dat de perceptie en de praktijk van leraren eerder gericht is op buitenhouden van ouders. De leraren vinden contacten met ouders een bijkomende belasting.
- Scholen beseffen nog te weinig het positief effect van goede relatie met ouders.
- Werken aan de zelfwaarde van leraren kan positieve gevolgen hebben voor hun relaties met ouders.
- Een mogelijk knelpunt is dat ouders hun kinderen onvoldoende kennen en een heel ander beeld hebben van hun kinderen dan leraren.

Toevoeging van de deelnemers: leraren en medewerkers van de centra voor leerlingenbegeleiding hebben nood aan professionalisering en competentieontwikkeling voor continue loopbaanbegeleiding. Zij moet methodieken en instrumenten, communicatievaardigheden, innovatiebereidheid, beleidsvoerend vermogen en visieontwikkeling omvatten. Die loopbaanbegeleiding kan op verschillende niveaus gebeuren: op school, op lokaal en regionaal niveau en op het niveau van de Vlaamse Gemeenschap.

5.5 De aantrekkingskracht en dynamiek van alternatieve leerwegen

De deeltafel ging aan de slag op basis van voorstellen van

- Inge De Win, Tweedekansonderwijs, Antwerpen
- Ellen Goovaerts, Vormingscentra voor jongeren Arktos, Leuven
- Peter Van Haeverbeke, Vlaamse dienst voor arbeidsbemiddeling.

De bemerkingen van de deelnemers van deze deeltafel werden meteen geïntegreerd in de voorstellen van de inleiders. Zij wensten wel een opmerking vooraf te maken: zij vinden dat het uitgangspunt van de discussie over de aantrekkingskracht en de dynamiek van alternatieve leerwegen zich niet mag beperken tot gedemotiveerde jongeren. Veel van de voorstellen van deze deeltafel zijn toepasbaar in het brede onderwijsveld.

Voorstel: gebruik het leerlingvolgsysteem op een positieve manier

Motivering: in de centra voor volwassenenonderwijs die tweedekansonderwijs aanbieden ervaren kandidaat-cursisten het als een verademing dat het centrum hun voorgeschiedenis niet kent. Het blijft wel een uitdaging om met een uitgebreid beginassessment hun leerkanalen en -moeilijkheden in kaart te brengen.

Opmerking van de deelnemers : geef de lerende inspraak in de inhoud van zijn dossier. Leg daarbij de nadruk op de elementen die belangrijk zijn bijvoorbeeld om vrijstellingen te krijgen. Focus niet op een negatieve voorgeschiedenis bijvoorbeeld op het vlak van houding. Voorzie dat de toegang tot de gegevens van het leerlingvolgsysteem voldoende afgeschermd is.

Voorstel: verlaat het lineaire denken, werk modulair.

¹⁰ verwijzing naar oparit 14 invoegen

Motivering: leerstofonderdelen die wegvallen en opschuiven in een traject werken stimulerend en motiverend. Om een diploma in het volwassenenonderwijs te behalen moet je zegeltjes verzamelen en kleven op een spaarkaart. Een volle spaarkaart levert het diploma secundair onderwijs op. In sommige centra verdienen de cursisten hun eerste zegels al in november. De eerste modules lopen dan af. Eens een cursist een deelcertificaat behaald heeft, kan niemand dit nog afpakken.

Opmerkingen van de deelnemers

- Modulaire leerwegen geven cursisten de vrijheid om studeren te combineren met een job of een gezin. De vrijheid van keuze om een uurrooster samen te stellen werkt stimulerend. Het gevoel om voor de verschillende vakken 'op je plaats' te zitten, werkt motiverend.
- Ook voor het secundair onderwijs bestaat de mogelijkheid om met flexibele leerwegen te werken. Secundaire scholen passen dit in de praktijk weinig toe. Dit is een gemiste kans.

Voorstel: wees creatief met leraarsuren, zet ze in waar ze renderen.

Motivering: uit onderzoek blijkt dat meer dan 50% van de cursisten algemene vorming in het volwassenenonderwijs een ernstig risico loopt om de eindmeet niet te halen omwille van zeer extreme vormen van faalangst, uitstelgedrag, perfectionisme en gebrek aan zelfvertrouwen. Sommige centra voor tweedekansonderwijs hanteren een aangepast wetenschappelijk onderzoeksinstrument om dit bij alle kandidaat-cursisten te screenen en hen te verwijzen naar interne trainingen om hiermee te leren omgaan. De uren voor de psychologen die deze screening doen, erover rapporteren en de individuele training geven worden uit het leraarsurenpakket geput. De activiteiten van de psychologen maken leerkrachten bewust van signalen zodat ze gericht kunnen doorverwijzen.

Uit intern onderzoek blijkt dat cursisten die de trainingen volgden meer kans op succes hebben..

Voorstel: differentieer in eindtermen.

Motivering: in de aanvullende algemene vorming kunnen cursisten kiezen tussen modules met minimumdoelen of uitbreidingsdoelen, afhankelijk van hun belangstelling, aanleg en perspectief. Deze modules zijn uitwisselbaar en evenwaardig. Cursisten die problemen hebben met wetenschappen en daar verder niets mee willen doen, volgen de minimummodule van wetenschappen. Cursisten die naar de hogeschool willen, kiezen best voor zoveel mogelijk uitbreidingsmodules.

Voorstel: keer de waterval om of bouw een 'zalmtrap'.

Motivering: leerlingen worden soms onterecht geclausuleerd voor een opleiding of afdeling. 1 op 5 cursisten in het volwassenenonderwijs kiest met succes voor een 'hogere' onderwijsvorm dan waar ze eindigden in het leerplichtonderwijs.

Voorstel: neem een duik in interculturele communicatie.

Motivering: in hoeverre begrijpen leerkrachten de leefwereld van hun leerlingen – en dan mag je dit niet beperken tot anderstaligen. Binnen welke cultuur leven leerlingen? Hoe gaan ze om met informatie? Welke leermiddelen hebben ze ter beschikking? Wat zijn hun waarden en normen?

Hoe sta ik hier als leerkracht tegenover? Hoe staan wij als leerkrachtenteam hier tegenover?

Alleen door bewust te zijn van verschillen kunnen leerkrachten hiermee met respect leren omgaan. In centra die bewust werken aan interculturele communicatie, vermelden cursisten expliciet dat ze zich respectvol behandeld voelen.

Voorstel: stem af op de leefwereld van de leerlingen om zijn betrokkenheid te verhogen

Motivering: onderwijs en vorming zijn talig. Het blijft een constante uitdaging om zonder of met minder taal de leerling te laten leren. Ook leerlingen die een onthaalklas voor anderstalige nieuwkomers doorlopen hebben, kennen vaak nog onvoldoende Nederlands om mee te kunnen met de leerstof. Hier dient de nodige aandacht aan besteed te worden door bijvoorbeeld een constante taalondersteuning aan te bieden. Bovendien moeten scholen en leerkrachten er zich van bewust zijn dat onze gewoonten en waarden niet altijd even evident zijn voor de leerling. Daarom moeten zij wat zij verwachten van leerlingen en ouders expliciet maken.

Zij moeten ook respect en belangstelling tonen voor hun cultuur. Huisbezoeken geven een beeld van de leefwereld van de leerling en verlagen voor ouders de drempel om naar de school te gaan.

Voorstel: betrek het persoonlijk en professioneel netwerk van de leerling.

Motivering: contextgericht werken, kan een bredere doelgroep, waaronder naast de individuele leerling, de klasgroep, de leerkrachten en de ouders, betrekken bij een veranderingsproces.

Leerkrachten, scholen, centra voor leerlingenbegeleiding en het persoonlijk en professioneel netwerk van de leerling actief aanspreken en ondersteunen, verhoogt hun betrokkenheid bij de zorg voor en het werken met de leerling.

Deze werkwijze leidt tot een betere verankering en voorkomt op lange termijn schooluitval. Hierbij op zoek gaan naar creatieve vormen van ouderparticipatie biedt een meerwaarde.

Voorstel: verbreed het sociaal vangnet van leerling en diens ouders door in te zetten op netwerkbenadering in de woonomgeving. Geef aandacht aan brugfiguren zoals buurtwerkers en betrek hen actief bij het traject van de leerling.

Motivering: de jongeren en hun ouders beschikken vaak over een klein en vaak anderstalig netwerk. Hun netwerk uitbreiden door bijvoorbeeld de buurtwerker te betrekken bij hun traject, kan hun netwerk vergroten en een vangnet creëren, waar ze terecht kunnen.

Voorstel: werk integraal.

Motivering: om de groei van een leerling optimaal te kunnen stimuleren is een holistische kijk nodig: oog hebben voor de integrale persoon van de leerling, inclusief zijn context en de diversiteit van uitdagingen waarmee de leerling geconfronteerd wordt.

Leerlingen met migratieachtergrond zijn, via de school, geïntegreerd in de samenleving. Vaak is de taal van de school verschillend van de taal in hun leefwereld. Hun ouders zijn de taal van de school niet machtig, waardoor ze de boodschappen van de school niet of onvoldoende verstaan. De leerlingen vertalen deze boodschappen, en andere boodschappen, voor hun ouders. De leerlingen hebben op die manier veel verantwoordelijkheid en veel taken, zowel binnen als los van de schoolcontext. Ze moeten bijvoorbeeld meegaan als er administratieve zaken geregeld moeten worden in een stadskantoor en zijn hierdoor afwezig op school, krijgen hiervoor straf, waardoor uiteindelijk hun binding met de school minder wordt, ... Daarnaast zijn vaak de waarden, normen en overtuigingspatronen verschillend. Wees bewust van deze drempels, en zoek samen met de leerling en het netwerk (in eerste instantie de ouders) naar oplossingen, manieren om hier mee om te gaan. Op die manier kan vroegtijdige schooluitval voorkomen worden.

Voorstel: versterk het draagvlak van de scholen.

Motivering: door scholen en leerkrachten te ondersteunen, krijgen ze meer expertise en kennis. Zo versterken scholen hun draagvlak en hun draagkracht om om te gaan met leerlingen voor wie schooluitval dreigt.

Voorstel: maak leerlingen deelhebber van hun traject.

Motivering: door leerlingen aan te moedigen om hun leven in eigen handen te nemen, door hen mee verantwoordelijk te maken, door hen te betrekken bij beslissingen in hun traject, stijgt hun motivatie en komt er perspectief. Geloven in de kracht van elke leerling, is hiervoor een voorwaarde.

Voorstel: maak lesgevers bewust van het belang van taal en ondersteun hen hierin.

Motivering: taal is en blijft een belangrijk obstakel voor jongeren met een migratieachtergrond. Als je de taal, waarin vaak complexe onderwerpen worden uitgelegd, niet goed begrijpt, haak je vlug af. Daarnaast moet er ook oog zijn voor “de taal achter de taal”. De lesgever is zich daar vaak onvoldoende van bewust.

VDAB biedt NODO + aan, waarin o.a. via een taaltool voor de lesgever, wordt stilgestaan bij eenvoudige taaltips en technieken die zowel mondelinge als schriftelijke communicatie naar jongeren met een migratieachtergrond ondersteunen. Diezelfde tool kan ook worden ingezet naar mentoren die tijdens het werkplekleren de jongeren begeleiden. Het project NODO+ gaat nog verder en stimuleert in de school de inzet van een ‘taalcoach’ interculturele communicatie voor alle lesgevers.

Voorstel: hou jongeren gemotiveerd via een kwalificerend traject leren en werken

Motivering: jongeren die schoolmoe zijn kunnen niet makkelijk gemotiveerd worden om 5 dagen per week op de schoolbanken te blijven zitten.

Onderwijs beschikt over een aantal formules waarbij leren op school kan afgewisseld worden met leren en werken in een bedrijf.

Via een Individuele Beroepsopleiding Deeltijds Onderwijs, een experiment in Antwerpen, kunnen werkgevers jongeren, die deeltijds school lopen, 3 dagen per week opleiden in een productieomgeving. Zo blijven de jongeren niet alleen in een kwalificerend traject maar krijgen ze ook de garantie op werk na afstuderen. Alle individuele beroepsopleidingen houden immers een aanwerfverplichting in voor de werkgever.

Voorstel: Laat gedemotiveerde jongeren nooit los en maak daarvoor gebruik van trajectbegeleiding en warme overdracht.

Motivering: wanneer een jongere aangeeft dat hij/zij de school wil verlaten is het belangrijk de jongere meteen een alternatief aan te bieden.

De samenwerking met trajectbegeleiders van de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling kan ervoor zorgen dat aan gedemotiveerde jongeren onmiddellijk op maat een alternatief trajectvoorstel kan gedaan worden. Vlotte overgang van school naar werkomgeving, van schoolbegeleiding naar begeleiding door de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling is essentieel om de tewerkstellingskansen van de jongere optimaal te houden. Als je deze jongeren enkele maanden "met rust" laat blijkt het bijzonder moeilijk om hen nog te bereiken en wordt het voor de jongere zelf steeds moeilijker om de draad weer op te nemen.

Een alternatief voor school kan dan zijn: een opleiding bij de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling, stage, begeleiding binnen het Wij-project (met o.a. instapstage, ...), ...

Het experiment in Beringen waarbij een trajectbegeleider op school aanwezig was, werd positief onthaald en droeg bij tot een succesvolle overgang van school naar werkveld.

Er is ook aandacht nodig voor warme overdracht van gemotiveerde jongeren.

Voorstel: Jongeren worden op school goed voorbereid op de stap naar de arbeidsmarkt.

Motivering: de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling heeft een pakket uitgewerkt om jongeren, inclusief deze met een migratieachtergrond, te helpen om de stap naar de werkvloer te zetten. Alle aspecten hiervan komen aan bod: beroepskeuze, knelpuntberoepen en tewerkstellingskansen per beroep, sollicitatietechnieken, alle administratie rond het betreden van de arbeidsmarkt!

In sommige richtingen kunnen laatstejaars 72 uren praktijkles krijgen in de competentiecentra van de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling.

Voorstel: voorzie voldoende maatwerk in het traject van de jonge schoolverlater.

Motivering: Zodra de jongere, ondanks alle inzet, de school toch heeft verlaten zonder kwalificatie, zijn er voor elke werkzoekende aangepaste trajecten naar werk.

Enkele voorbeelden:

- De vooropleiding social profit voor anderstaligen: anderstaligen krijgen meer tijd om de eerste jaren hoger onderwijs te doorlopen om beter met het taalgebruik te leren omgaan en daar minder uit te vallen;
- Ondersteuning van een coach: de jongeren bespreken hun arbeidsmarktcompetenties, werkattitudes en ervaringen bij sollicitaties met een coach. De coach scherpt, indien de jongeren daaraan behoefte heeft, deze vaardigheden aan.
- Jongeren informeren over argumenten die een werkgever kunnen overhalen over te gaan tot aanwerving: individuele beroepsopleiding met taalondersteuning, jobcoaching,...;
- Wij-stage;
- Vanaf 6 maanden na inschrijving bij de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling is een instapstage mogelijk;
- Onderwijs Kwalificerende Trajecten zijn mogelijk na onderbreking van de studies met 2 jaar.

6 Deeltafels per beleidsniveau

6.1 Het klas- en schoolniveau

6.1.1 Klasbeleid

- 1 Werk ervaringsgericht en integraal.
- 2 Creëer krachtige leeromgevingen voor leren in diversiteit.
- 3 Maak van welbevinden een constant aandachtspunt.
- 4 Neem kinderen en jongeren ernstig, maak tijd om naar hen te luisteren.
- 5 Geloof in de mogelijkheden van kinderen en jongeren en daag hen voortdurend uit om hun grenzen te verleggen.
- 6 Heb vertrouwen in kinderen en jongeren. Vertrouwen is de voedingsbodem voor zelfvertrouwen.
- 7 Maak leerlingen eigenaar van hun traject.
- 8 Geef 'goed nieuws' over leerlingen een plaats.
- 9 Hou bij de realisatie van het curriculum rekening met de diversiteit in de klas.
- 10 Sta open voor de culturele en talige achtergrond van leerlingen.
- 11 Geef thuiscultuur en thuistaal een plaats op school.
- 12 Maak gebruik van de thuistaal in het onderwijsproces.
- 13 Ondersteun processen van identiteitsconstructie.
- 14 Zorg voor respectvolle en interculturele communicatie, met voortdurende aandacht voor het risico van stigmatisering.
- 15 Heb begrip en aandacht voor de leefwereld buiten de school.
- 16 Stem het onderwijs af op de leefwereld van de leerlingen om hun betrokkenheid te verhogen.
- 17 Onderneem acties om de leefwereld van de kinderen en jongeren en hun ouders beter te leren kennen, om de beginsituatie van de leerlingen en hun ouders in kaart te brengen.
- 18 Maak van oriëntering een continu en interactief proces.

6.1.2 Schoolbeleid

- 1 Werk aan een positief leefklimaat op school als basis voor verandering.
- 2 Maak van de school een keuzerijke omgeving. Kinderen en jongeren leren goed te kiezen op scharniermomenten als zij ook op andere momenten voortdurend keuzes kunnen of moeten maken.
- 3 Gebruik het leerlingvolgsysteem op een positieve manier. Geef de lerende inspraak in de inhoud van het dossier en leg de nadruk op wat de leerling al verworven heeft. Zorg dat de gegevens voldoende afgeschermd zijn.
- 4 Geef leerlingen vrijstellingen voor de competenties die zij al verworven hebben.
- 5 Wees creatief met leraarsuren, zet ze in waar ze best renderen.
- 6 Ontwikkel een visie op schoolloopbaanbegeleiding en de ondersteuning van studiekeuzeprocessen.
- 7 Maak in het kader van een meer omvattende aanpak van studiekeuze- en schoolloopbaanbegeleiding gebruik van promo- en ambassadeursteams van jongeren met een migratieachtergrond die infosessies geven over het hoger onderwijs aan jongeren met een migratieachtergrond. Stem de informatie die zij geven af op de informatie die andere partners aan de jongeren geven.
- 8 Bereid jongeren goed voor op de overstap naar de arbeidsmarkt.
- 9 Laat gedemotiveerde jongeren nooit los. Maak daarbij gebruik van trajectbegeleiding en warme overdracht naar Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling.
- 10 Erken de waarde van moedertalen door ze positief te benaderen en ze toe te laten op de speelplaats.
- 11 Streef naar een lerarencorps met leerkrachten met een migratieachtergrond.
- 12 Geef ruimte aan nieuwe leerkrachten.
- 13 Stimuleer mobiliteit van leraren binnen de school.
- 14 Erken etnische, supplementaire onderwijsinstellingen (zoals bijvoorbeeld Chinese en Poolse scholen) als essentiële bronnen van sociaal en cultureel kapitaal voor leerlingen met een migratieachtergrond.
- 15 Stimuleer formele en informele leerling- en ouderparticipatie.

6.1.3 Ouderbetrokkenheid

- 1 Bouw een goed gedragen netwerk uit tussen ouders en school.
- 2 Erken ouders als volwaardige partners in het leerproces van hun kinderen.
- 3 Zet in op de relatie met ouders en creëer mogelijkheden waarbij ouders een positieve bijdrage kunnen leveren.
- 4 Maak een engagementsverklaring met echte wederzijdse engagementen.
- 5 Behandel de ouders met respect, geef hen het gevoel dat ze welkom zijn op school.
- 6 Verlaag de drempels voor ouders met een migratieachtergrond om contact op te nemen met onderwijsprofessionals zodat zij gemakkelijker aankloppen bij leerkrachten, CLB-medewerkers en eventueel directies. Een brede schoolwerking kan hiervoor een goed middel zijn.
- 7 Gebruik alle mogelijke middelen om alle ouders, ook ouders met een migratieachtergrond, te bereiken en te informeren over de studiekeuze waarvoor hun kind staat. Doe, waar extra inspanningen om ouders met een migratieachtergrond te informeren. Overweeg de inzet van brugfiguren of tolken als taal een barrière is.
- 8 Schakel fluisterverslating in tijdens oudersessies.

- 9 Betrek leerlingen bij oudercontacten.
- 10 Maak gebruik van ontmoetingsplaatsen in de buurt van de school.

6.1.4 Professionalisering

- 1 Zorg voor leerkrachten met een open en reflexieve basishouding. Dit is een langdurig proces dat structurele veranderingen vereist in het schoolbeleid en zich moet voltrekken in interactie en discussie.
- 2 Zorg voor voortdurende professionalisering, competentieontwikkeling en loopbaanbegeleiding van leraren, directies
- 3 Werk aan de competenties voor interculturele communicatie van het hele schoolteam.
- 4 Maak leraren bewust van het belang van taal en ondersteun hen om effectief les te geven aan leerlingen met een andere thuistaal.
- 5 Ondersteun leerkrachten bij de ontwikkeling van competenties om moedertalen te gebruiken in het onderwijsleerproces.
- 6 Geef schoolteams de kans, de tijd en de nodige begeleiding om inzicht te verwerven in de leefwereld van hun leerlingen.
- 7 Werk samen met andere scholen in binnen- en buitenland aan professionalisering.

6.1.5 Samenwerking met andere sectoren en organisaties

- 8 Werk samen met andere diensten en organisaties, zoals organisaties uit het allochtone middenveld, die leerlingen met een migratieachtergrond en hun ouders ondersteunen en begeleiden.
- 9 Doe een beroep op onderwijstrajectbegeleiders en brugfiguren die jongeren extra begeleiding, steun en de nodige stimulansen kunnen bieden om volhardend aan iets te kunnen werken.
- 10 Maak van de school de draaischijf in een netwerk met externe partners.
- 11 Organiseer overlegmomenten tussen school en sleutelfiguren.
- 12 Gebruik extra communicatiekanalen voor schoolondersteunend oudergedrag.
- 13 Vul, in samenwerking met andere organisaties, de competenties van ouders aan.

6.1.6 Specifiek voor jongeren die reeds vroegtijdig de school verlaten hebben

- 1 Laat gedemotiveerde jongeren nooit los, zorg voor goede trajectbegeleiding en een warme overdracht van de school naar de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling.
- 2 Zorg voor maatwerk in het traject van jonge schoolverlater.
- 3 Werk modulair.

6.2 Het regionaal en lokaal niveau

- 1 Ondersteun scholen
 - 1.1 Ondersteun brede schoolprojecten die de drempels die ouders met een migratieachtergrond ervaren in hun contact met onderwijsprofessionals verlagen zodat die ouders gemakkelijker aankloppen bij leerkrachten, CLB-medewerkers en eventueel directies.

- 1.2 Versterk het draagvlak van scholen door een bijdrage te leveren aan de professionalisering van schoolteams en medewerkers van de centra voor leerlingenbegeleiding.
- 1.3 Ondersteun acties die schoolteams ondernemen om de leefwereld van leerlingen met een migratieachtergrond en hun ouders beter te leren kennen.
- 2 Stimuleer professionalisering
 - 2.1 Stimuleer lerende netwerken over omgaan met leerlingen met een migratieachtergrond binnen de onderwijssector, tussen de onderwijssector en andere sectoren, tussen de onderwijssector en het allochtone middenveld.
 - 2.2 Stimuleer de professionalisering en de competentieontwikkeling van leraren en medewerkers van de centra voor leerlingenbegeleiding voor continue loopbaanbegeleiding, waaronder omgaan met methodieken, instrumenten, communicatievaardigheden, innovatiebereidheid, beleidsvoerend vermogen en visieontwikkeling. Zorg dat die professionalisering aansluit bij de lokale context.
 - 2.3 Zet vormingen op voor het personeel van supplementaire scholen over de werking van het Vlaams onderwijssysteem.
 - 2.4 Stimuleer bij de organisaties in het netwerk rond de school die met vrijwilligers werken, de werking met gekwalificeerde vrijwilligers
- 3 Stimuleer samenwerking en overleg tussen scholen
 - 3.1 Stimuleer samenwerking tussen scholen waardoor schoolteams en medewerkers van de centra voor leerlingenbegeleiding de mogelijkheid krijgen om expertise te delen.
 - 3.2 Stimuleer regionaal overleg over het aanbod tussen verschillende onderwijsvormen en onderwijsnetten om zinvolle keuzes van leerlingen en hun ouders mogelijk te maken en focus daarbij op de transparantie van het aanbod voor de meest kwetsbare groepen.
- 4 Stimuleer samenwerking en overleg tussen scholen en andere organisaties
 - 4.1 Verbreed het sociaal vangnet van leerlingen met een migratieachtergrond en hun ouders door in te zetten op netwerkbenadering in de woonomgeving.
 - 4.2 Stimuleer samenwerking met het allochtone middenveld.
 - 4.3 Stimuleer samenwerkingsverbanden tussen scholen en het supplementair onderwijs.
 - 4.4 Bevorder de synergie tussen verschillend lokale initiatieven.

6.3 Het niveau van de Vlaamse Gemeenschap

- 1 Werk aan structurele ingrepen om vroegtijdig schoolverlaten te voorkomen
 - 1.1 Zorg voor curricula die rekening houden met de grote diversiteit in de schoolbevolking in Vlaanderen. Screen die bestaande einddoelen hierop systematisch.
 - 1.2 Versterk de mogelijkheden tot continue loopbaanbegeleiding tijdens het basis- én het secundair onderwijs. Maak van oriëntering een continu en interactief proces.
 - 1.3 Zorg in het secundair onderwijs voor een eerste graad die transparant is en een grondige verkenning inhoudt van studie- en beroepsmogelijkheden.
 - 1.4 Maak bijsturingen in de schoolloopbaan mogelijk door meer flexibele leerwegen en overgangsmogelijkheden.

- 1.5 Zorg voor sterke informatiecentra voor studie- en beroepskeuzeoriëntering de bestaande expertise in Vlaanderen bundelen.
- 1.6 Slecht de drempels die vandaag bestaan om meer leerkrachten aan te trekken met een migratieachtergrond.
- 1.7 Erken etnische supplementaire onderwijsinstellingen als essentiële bronnen van sociaal en cultureel kapitaal voor leerlingen met een migratieachtergrond
- 2 Ondersteun scholen
 - 2.1 Ondersteun brede schoolprojecten die de drempels die ouders met een migratieachtergrond ervaren in hun contact met onderwijsprofessionals verlagen zodat zij gemakkelijker aankloppen bij leerkrachten, CLB-medewerkers en eventueel directies
 - 2.2 Ondersteun schoolteams die acties ondernemen om de leefwereld van de jongeren en hun ouders beter te leren kennen.
- 3 Stimuleer ouderbetrokkenheid en reik laagdrempelige informatie aan voor ouders.
- 4 Werk aan professionalisering
 - 4.1 Zorg voor leerkrachten met een open en reflexieve basishouding voor leren in diversiteit.
 - 4.2 Creëer ruimte om van bij de aanvang van de lerarenopleiding te werken aan attitudes zoals omgaan met diversiteit, leergroepen en supervisie. Begin pas daarna met de andere vaardigheden en kennis.
 - 4.3 Geef aspirant leerkrachten eerst een rol als communicator en pas daarna als lesgever.
 - 4.4 Bouw het curriculum van de lerarenopleiding op vanuit de leerling. Werk van bij het begin van de lerarenopleiding aan evaluatie en differentiatie.
 - 4.5 Versterk de aandacht voor communicatie met de ouders in de lerarenopleiding en in de nascholing van leerkrachten.
 - 4.6 Versterk de aandacht voor continue professionalisering, competentieontwikkeling en loopbaanbegeleiding van leraren en medewerkers van de centra voor leerlingenbegeleiding
 - 4.7 Wapen leerkrachten om te werken in diversiteit, aan ouderbetrokkenheid en aan participatie.
 - 4.8 Wapen leerkrachten om een cruciale rol te spelen in het continu proces van oriëntering en studiekeuze.
 - 4.9 Stimuleer mobiliteit van leraren tussen scholen.
 - 4.10 Maak werk van een centrum voor diagnostiek.
- 5 Stimuleer samenwerking en overleg over de beleidsdomeinen heen
 - 5.1 Ondersteun het professioneel netwerk rond de leerling met een migratieachtergrond en zijn ouders in hun woonomgeving en verbreed zo hun sociaal vangnet.
 - 5.2 Faciliteer sector- en niveauoverschrijdende ondersteuning.
 - 5.3 Ondersteun ouders met een migratieachtergrond bij de ondersteuning van de schoolloopbaan van hun kinderen.
 - 5.4 Voorzie structurele middelen die het middenveld van verenigingen van etnisch culturele minderheden toelaten hun brugfunctie volwaardig op te nemen.
 - 5.5 Verken de piste van samenwerking met de Huizen van het Kind van Kind & Gezin.

- 5.6 Bouw de samenwerking met de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling verder uit om voor alle jongeren die de school verlaten zonder kwalificatie een warme overdracht mogelijk te maken naar alternatieve leerwegen.

7 Afsluiter

Vroegtijdig schoolverlaten heeft oorzaken op drie niveaus:

- 1 Het structureel niveau, waaronder het onderwijssysteem en de sociaal economische context
- 2 Het institutioneel niveau, waaronder het gebrek aan sociale netwerken en sociaal kapitaal en
- 3 Het individueel niveau, waaronder de weerbaarheid en het engagement van de betrokken leerling.

Tijdens de ronde tafel formuleerden de deelnemers voorstellen op die drie niveaus aan de hand van vijf thema's: identiteitsontwikkeling ondersteunen, ondersteunende netwerken uitbouwen, leraren die het verschil maken, studiekeuzeprocessen en de aantrekkingskracht en dynamiek van alternatieve leerwegen.

Op structureel niveau formuleerden de deelnemers bijvoorbeeld voorstellen die moeten leiden tot

- een secundair onderwijs met minder schotten tussen de verschillende onderwijsvormen en meer mogelijkheden om een definitieve studiekeuze zo lang mogelijk uit te stellen.
- Een lerarenopleiding en een constante bijscholing van leraren met zeer veel aandacht voor omgaan met diversiteit en communicatie
- Een uitbreiding van de middelen voor supplementair onderwijs in de taal en cultuur van het land van oorsprong.
- Een uitbreiden van de mogelijkheden voor jongeren die de school verlaten om alsnog een kwalificatie te behalen.

Op institutioneel niveau werden voorstellen geformuleerd gericht op de mobilisatie van sociaal en cultureel kapitaal ter ondersteuning van schoolloopbanen van leerlingen met een migratieachtergrond:

- uitbouw van meer netwerking en samenwerking tussen scholen, sociale organisaties, het middenveld en organisaties van etnisch culturele minderheden
- uitbouwen van netwerken tussen scholen en
- faciliteren van netwerken tussen de ouders met een migratieachtergrond en met andere ouders.

Op het individueel niveau formuleerden de deelnemers voorstellen ter ondersteuning van het individueel leertraject van jongeren. Zij pleitten vooral voor een voortdurende ondersteuning van een geïnformeerde en gemotiveerde studiekeuze doorheen heel de schoolloopbaan en niet alleen op scharniermomenten.

Alle voorstellen werden geclusterd op basis van het beleidsniveau dat initiatieven moet nemen om ze te realiseren:

- het klas- en schoolniveau
- het lokaal en regionaal niveau
- en het niveau van de Vlaamse Gemeenschap.

De voorstellen beperken zich niet tot het beleidsdomein onderwijs. De deelnemers formuleerden ook voorstellen voor andere beleidsdomeinen vanuit de visie dat voorkomen van vroegtijdig schoolverlaten niet alleen de verantwoordelijkheid is van het onderwijs, maar van de hele Vlaamse Gemeenschap, de Federale overheid en de Europese Unie.

Voor meer informatie: de powerpoint presentatie als bijlage.

8 Reflecties van de minister

Zowel op Vlaams (Pact 2020) als op Europees niveau (EU2020) werden er de voorbije jaren streefdoelen gesteld voor de vermindering van het aantal vroegtijdige schoolverlaters. De EU2020 doelstelling stelt een verlaging van het aantal vroegtijdige schoolverlaters voorop tot minder dan 10% . Vlaanderen is met zijn Pact 2020 ambitieuzer en stelt een halvering van het percentage vroegtijdig schoolverlaters als één van de concrete doelstellingen voorop. Concreet betekent dit een daling in aantal vroegtijdige schoolverlaters van 8.6% (volgens de EAK-indicator) naar 4.3% tegen 2020. Om dit streefdoel te bereiken werd een actieplan “Vroegtijdig schoolverlaten voorkomen” uitgewerkt.

De Vlaamse Regering keurde inmiddels een actieplan ter voorkoming van vroegtijdig schoolverlaten goed. Vroegtijdig schoolverlaten is een complex probleem en vraagt een multidisciplinaire aanpak. Het heeft raakvlakken met andere dossiers zoals versterken van het stelsel Leren en Werken, het actieplan zittenblijven, versterken van werkplekleren en de ontwikkeling van een persoonlijk leerlingendossier. Het actieplan bevat zes ‘speerpunten’, waaronder:

- Verder uitbouwen en faciliteren van kwalificerende beroepsgerichte trajecten voor jongeren die vroegtijdig het leerplichtonderwijs verlaten in samenwerking met het volwassenenonderwijs, het leerplichtonderwijs, het hoger onderwijs, de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling, de Centrale examencommissie, de middenstandsopleidingen en bedrijven en organisaties.
- Maken van een draaiboek als lokaal afsprakenkader voor scholen, centra voor leerlingenbegeleiding, de Vlaamse Dienst voor arbeidsbemiddeling en andere betrokken actoren die ingezet kunnen worden bij de bestrijding van vroegtijdig schoolverlaten.

Ook de hervormingen die we plannen, moeten vroegtijdig schoolverlaten voorkomen. We maken werk van een sterker basisonderwijs voor een betere overgang van het basisonderwijs naar secundair onderwijs, onder andere door bijzonder veel aandacht te besteden aan leren van Nederlands, techniek en wetenschappen. In het secundair onderwijs stellen we de studiekeuze uit tot na een brede en algemene eerste graad met veel aandacht voor persoonlijkheidsvorming, zodat alle jongeren nadien een positieve studiekeuze kunnen maken. We schaffen de achterhaalde opsplitsing af tussen algemeen vormend secundair onderwijs, beroepsonderwijs, technisch onderwijs en kunstonderwijs af en creëren doorstroomscholen en

arbeidsmarktgerichte scholen. Zo bouwen we het watervalstelsel af en zorgen we er voor dat elke jongere op basis van zijn talenten op de geschikte schoolbank zit.

Leraren zijn belangrijk voor het schoolsucces van jongeren, vandaar dat ik meermaals het belang van excellente leraren benadruk. Excellente leraren ontwikkelen hun eigen kwaliteiten levenslang, daarom moet professionalisering een integraal deel van de onderwijsopdracht worden. Excellente leraren bevorderen de kwaliteiten van hun collega's vandaar dat we teamwork nog meer moeten promoten. Door ook zij-instromers, zoals mensen die uit de welzijnssector, de gezondheidssector en de jeugdsector komen en die vertrouwd zijn met jongeren met een migratieachtergrond, in het onderwijs aan betere voorwaarden aan te trekken, zorgen we dat expertise van buitenaf in het onderwijs binnenkomt. Dat is niet alleen verfrissend, maar verbetert ook de kwaliteit van het onderwijs en dus de prestaties van jongeren.

Excellente leraren zijn 'topleraren' en in staat om gedifferentieerd te werken. Meermaals is aangetoond dat om vroegtijdig schoolverlaten voorkomen, jongeren 'maatwerk' nodig hebben. Hun talenten moeten ontdekt, erkend en gewaardeerd worden.

Excellente leraren zijn het resultaat van excellente lerarenopleidingen. De beleidsevaluatie van de lerarenopleidingen is afgerond, de beleidsaanbevelingen worden morgen, zaterdag 5 oktober 2013 op een studiedag toegelicht. Ik wil nu reeds een tip van de sluier oplichten: lerarenopleidingen mogen niet berusten in zelfgenoegzaamheid maar moeten meer inzetten op de diversiteit van hun instroom én van hun uitstroom. Vandaag werd dit reeds aangekaart: de aanwezigheid van leraren met een migratieachtergrond heeft positieve effecten voor de leerprestaties van leerlingen met een migratieachtergrond.